

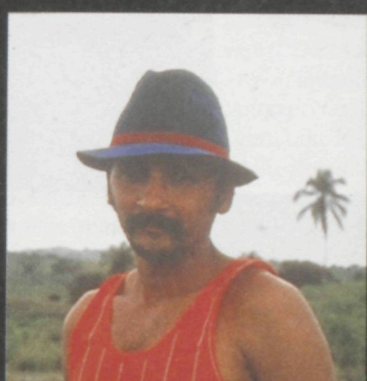
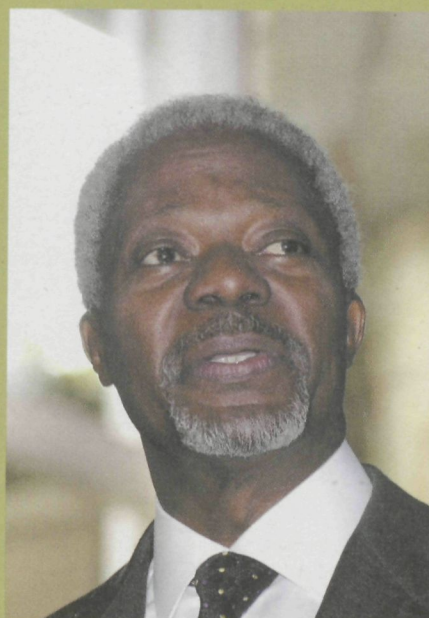
afgiftekantoor
Brussel X
jaargang 22
nummer 4
augustus 2002

MILIEURAMA

BOND BETER LEEFMILIEU

Magazine van
Bond Beter Leefmilieu
Twekerkenstraat 47
B-1000 BRUSSEL
Tel.: 02/282.17.20
Fax: 02/230.53.89
www.bondbeterleefmilieu.be

DOSSIER

Rio+10

Formaldehydevervuiling in Buggenhout 10

Energiebeleid Brazilië 18

Kernwapens en milieu 22

■ Commentaar	2	■ Ruimtelijke ordening	20
■ Consument		Vlaanderen is vol	
De NU-pas	3	■ Milieu & Vrede	22
■ Dossier		Milieu slachtoffer van wapenwedloop	
Wordt het RIO+10 of RIO -10?	4	■ Gezondheid	24
■ Dossier		Pesticiden	
En wat gebeurde er na Rio?	6	■ Economie	26
■ Industrie		Ecologische belastingshervormingen	
Wattex nv	10	■ Platteland	28
■ Water		Trage wegen	
Vismigratie	13	■ Boek	30
■ Milieuberichten	14		
■ Consument			
Schoolkoopwijzer.be	16		
■ Water			
Baggerbeleid	17		
■ Buitenland			
Braziliaans energiebeleid	18		
■ Toerisme			
Ecotasa op de Balearen	19		

© Marlene Tremblay

commentaar

Heeft u er zich ook al aan geërgerd? Die spotjes ter bevordering van de runds- of varkensvleesconsumptie die op onze Vlaamse omroep worden gesloten als boodschappen van algemeen nut? Alsof onze te vlees- en vetrijke voedingspatronen nog niet genoeg schade aanrichten aan milieu en gezondheid. Ooit al spotjes gezien die ons aanzetten tot een meer plantaardig en vezelrijk menu dat onze gezondheid minder schade en sociale zekerheid minder kosten zou berokkenen? Neen dus. Blijkbaar dient het instandhouden van onze vleesproductie en het wegwerken van onze vleesoverschotten door ze door de strot van de consument te duwen, een hoger doel.

Die spotjes worden gesubsidieerd door de Europese Unie. Die spendeert zowat de helft van haar begroting aan het subsidiëren van de productie van overschotten in de Europese landbouw en aan het wegwerken daarvan door exportsteun en afzetbevordering. Niet alleen milieu, gezondheid en dierenwelzijn boeten er bij in, ook (en vooral) de derde wereld landen waar de door Europa gedumpte vleesoverschotten de lokale markten ontwrichten.

Boodschap van algemeen nut

Tijd voor een dringende en drastische ommezwaai in het EU landbouwbeleid dus. Zo beweren ook rood, groen en blauw in krantentribunes, congreteksten en verkiezingsprogramma's allerhande. Premier Verhofstadt laat geen kans onverlet om het belang te onderstrepen van de afbouw van exportsteun en verbetering van de markttoegang voor producten uit de derde wereld om de ontwikkelingslanden in deze geglobaliseerde wereld enige kans op slagen te bieden en mee te krijgen in de vaart der volkeren.

Maat wat blijkt dan? Op de Europese landbouwraad van begin juli – waarop landbouwcommissaris Fischler zijn moedige voorstellen tot hervorming van het Europees landbouwbeleid voorstelt – stelt België dat van een hervorming voor 2006 geen sprake kan zijn. Annemie Neyts meldt dat volgens ons land de halftijdse evaluatie van het landbouwhervormingsprogramma Agenda 2000 geen aanleiding mag geven tot een tussentijdse bijsturing. Conservatisme troef dus. Geen steun voor de voorgestelde ontkoppeling van landbouwsteun aan productie. Geen steun om landbouwpremies afhankelijk te maken van resultaten op vlak van milieu en dierenwelzijn. Geen pleidooi om met een snelle hervorming eindelijk ook de exportsteun af te bouwen en de dumpingpraktijken een halt toe te roepen.

Wedden dat straks in Johannesburg Verhofstadt het liedje zal zingen dat juist meer globalisering en liberalisering de wereld zal redden en dat daartoe exportsteun moet afgeboord worden en markten moeten worden geopend? Als politici nu eens zouden doen wat ze zeggen en zeggen wat ze doen, zou de wereld er al heel anders uitzien.

Bart Martens

COLOFON

MILIEURAMA - VENSTER OP HET VLAAMSE LEEFMILIEU
22-ste jaargang - verschijnt tweemaandelijks
Magazine van Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen vzw

REDACTIE EN ADMINISTRATIE
Bond Beter Leefmilieu
Twekerkenstraat 47 - 1000 Brussel
Tel. 02/282.17.20 - Fax 02/230.53.89
e-mail: hostmaster@bblv.be
http://www.bondbeterleefmilieu.be

ABONNEMENTEN
3,50 € (los nummer)
20 € (jaarabonnement)
50 € (steunabonnement)
40 € (abonnement buitenland)
Betaling kan op rekeningnummer 001-1475409-18 van Bond Beter Leefmilieu vzw.

COMBI-ABONNEMENTEN
Lidorganisaties van Bond Beter Leefmilieu kunnen hun leden een uiterst voordelig combi-abonnement van Milieurama aanbieden. Geïnteresseerd? Neem vandaag nog contact op met het BBL-secretariaat.

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER
Danny Jacobs
Twekerkenstraat 47, 1000 Brussel

HOOFDREDACTEUR
Joris Gansemans

WERKTEN MEE AAN DIT NUMMER:
Esmeralda Borgo, Guy Bourgeois, Lode Conings, Charles De Buyser, Erika D'heyne, Mike Desmet, Joris Gansemans, Erik Grietens, Sofie Hanegreets, Karen Hiergens, Danny Jacobs, Ingrid Jongeneel, Dirk Knapen, Liliane Leflot, Bea Lootens, Bart Martens, Johan Niemegeers, Lieke Vandeneede, Tineke Van Engeland, Wim Van Gils, Saar Van Hauwermeiren, Set Van Houdt, Dirk Van Regenmortel, Jan Verschooren

FOTO'S COVER
BBL, Guy Bourgeois

VORMGEVING EN DRUK
DECOM nv

COPYRIGHT
Overname van artikels wordt aanbevolen, mits bronvermelding en kennisgeving.

ADVERTENTIES
Adverteerders zijn verantwoordelijk voor de inhoud van de opgenomen advertentie.

PAPIER
Milieurama wordt gedrukt op niet-gebleekt kringloop-papier.
Gooi deze Milieurama niet zomaar weg! Geef hem door aan vrienden of geïnteresseerden. Volledig uitgelezen? Geef Milieurama dan een plaatsje bij het oud papier.

WIE IN ROTTERDAM KOFFIE UIT EERLIJKE HANDEL OF RETOURFLESSEN AANKOOPT, WORDT DAARVOOR BELOOND

Chips moeten duurzaam koopgedrag stimuleren

Tekst: Johan Niemegeers

Rotterdam loopt sinds kort storm voor het project "NU-spaarpas". Met een beloningspas hoopt het Rotterdamse stadsbestuur duurzame consumptie te stimuleren. Het innoverende aan dit project is dat ze de gedragswijziging naar duurzame consumptie niet willen bereiken door het opzetten van een zoveelste sensibiliserings-campagne of de opmaak van alweer een of ander milieuplan. Ditmaal gaat het om de invoering van een eenvoudige chip-kaart.

Vandaag de dag kan je bij zowat elke winkelier in Nederland (en ook in België) een spaarkaart of klantenkaart krijgen. Bij de plaatselijke kruidenier, bij de supermarkt, bij de schoenmaker, bij het tankstation. Keuze te over dus. Om consumenten van alweer een nieuwe spaarkaart te overtuigen moet je ofwel veel geluk hebben ofwel moet je ervoor zorgen dat de nieuwe spaarkaart echt iets méér heeft. De initiatiefnemers van de NU-spaarpas beweren dat hun kaart dat ietsje méér zeker in huis heeft. Bij de aankoop van bepaalde producten krijgt de consument punten op zijn kaart. En hier houdt de vergelijking met andere spaarsystemen al op. De NU-spaarpas werkt namelijk winkeloverstijgend, punten kunnen enkel verdiend worden door de aankoop van duurzame producten én deze punten kunnen achteraf gebruikt worden als echte euro's. Om te betalen op bus en tram bijvoorbeeld.

(Goede) punten voor duurzaam consumeren

Het principe is eigenlijk vrij eenvoudig. Consumenten die bij hun aankopen rekening houden met de duurzaamheid van de producten en diensten krijgen hiervoor punten van de verkoper. Dit principe naar de praktijk overbrengen is natuurlijk een stuk ingewikkelder. Er zijn grofweg een drietal zaken die van fundamenteel belang zijn: hoe krijgen consumenten punten voor "goed" gedrag, hoe geeft een verkoper punten voor "goed" gedrag en, ten derde, voor welke producten en diensten worden punten uitgedeeld en welke producten en diensten kunnen met punten betaald worden?

De hamvraag was: hoe komen de punten bij de consument terecht. Dit wordt vrij eenvoudig opgelost door de introductie van een smartcard die er net zo uitziet als de voor iedereen wel bekende bankkaart: een plastic kaartje waarin een chip ingebouwd zit. Consumenten die aan dit project wensen deel te nemen, kunnen zich een pas aanschaffen. Hiervoor betalen zij anderhalve euro. De kaart bevat bij aankoop reeds 150 punten, hetgeen in geldwaarde precies overeenkomt met die anderhalve euro. In principe is de

kaart voor de consument dus helemaal gratis. Op het moment van aankoop wordt de consument als kaarthouder geregistreerd. Met de pas kan de kaarthouder nu punten gaan verzamelen bij alle deelnemende winkeliers.

Nu stelt zich natuurlijk nog de vraag hoe de winkelier de punten bij de consument krijgt. Ook hiervoor heeft de techniek een oplossing in de vorm van een "registratietoestel annex scanner". Elke deelnemende winkelier heeft zo'n toestel op de toonbank staan. De winkelier scant de producten waarvoor punten verdient worden in, en die punten worden automatisch op de NU-spaarpas bijgeschreven.

Punten verdienen...

Rest nu nog de vraag voor welke producten en diensten punten worden uitgedeeld en voor welke producten en diensten met punten kan betaald worden. Aangezien duurzaamheid een centrale plaats heeft binnen het concept van de NU-spaarpas is het niet verwonderlijk dat niet voor alle producten en diensten spaarpunten worden toegekend maar enkel voor de duurzame. Een onafhankelijke commissie bepaalt welke producten en diensten er concreet in aanmerking komen. In het project in Rotterdam zal men punten kunnen verdienen door afval selectief aan te bieden op het gemeentelijk contain-

terpark, door de aankoop van bio-producten, Max Havelaar koffie, A-gelabelde toestellen, spaarlampen, spaardouchekoppen, milieuvriendelijke verf,...

... en terug uitgeven

Het unieke aan de NU-spaarpas is dat je de gespaarde punten kan gebruiken als wettig betaalmiddel voor sommige diensten, dus als echte euro's. In Rotterdam kunnen de punten gebruikt worden als betaalmiddel voor bus en tram. Daarnaast kan men met de punten ook terecht bij dierenpark Diergaarde, bij scheepswerf De Delft, bij Euromast en nog enkele andere arrangementen. In de toekomst zullen de punten bij nog meer verkopers ten gelde gemaakt kunnen worden.

Alle betrokken partijen varen wel bij de NU-spaarpas. De overheid krijgt met de NU-spaarpas een stevig beleidsinstrument in handen om de mensen te overtuigen duurzamer te leven. De winkeliers zien hun klantenbestand stijgen, krijgen zichtbaarheid in promotiecampagnes en kunnen beschikken over heel wat interessante marketinginformatie. Ook het voordeel voor de consument is duidelijk. Hij krijgt namelijk punten waarmee hij andere goederen en diensten kan aanschaffen. En tenslotte komt ook het milieu als winnaar uit de bus. "Spaar de wereld, beloon jezelf" is dan ook het motto van de NU-spaarpas.

Meer informatie op www.nuspaarpas.nl

Momenteel zijn Bond Beter Leefmilieu en Regionale Milieuzorg een onderzoek aan het voeren naar de haalbaarheid van een soortgelijk project in (een deel van) Vlaanderen. Geïnteresseerden kunnen hiervoor steeds contact opnemen met Johan Niemegeers (johan.niemegeers@bblv.be, 02.282.17.47)

In Rotterdam is een nieuwe beloningspas in omloop gekomen. Die moet duurzaam gedrag stimuleren.

DE VOORBEREIDENDE VERGADERINGEN VOOR DE WERELDTOP OVER DUURZAME ONTWIKKELING ZIJN ERG MOEIZAAM VERLOPEN

Wordt het RIO +10 of Rio -10?

Van 26 augustus tot 4 september vindt in het Zuid-Afrikaanse Johannesburg de Wereldtop over Duurzame Ontwikkeling plaats. Er gingen reeds vier voorbereidende vergaderingen aan vooraf, de zogenaamde Prepcoms (Preparatory Committee). De laatste Prepcom te Bali - eind mei, begin juni - kreeg heel wat aandacht van beleidsmakers en NGO's. Het grootste deel van de tijd werd besteed aan de officiële onderhandelingen over het Actieplan. Dat is een plan om de kloof te dichten tussen de ambities van Agenda 21, het resultaat van de Wereldtop in Rio rond Milieu en Ontwikkeling, tien jaar geleden, en de praktische uitvoering ervan. Daarin moeten prioriteiten vastgesteld worden van doelstellingen ter uitvoering van verbintenissen. Ook werd er in Bali onderhandeld over de partenariaten, de vrijwillige initiatieven tussen verschillende partners ter implementatie van Agenda 21.

Tekst: Saar Van Hauwermeiren

vergroting van markttoegang voor ontwikkelingslanden, het optrekken van officiële ontwikkelingssteun binnen bepaalde termijnen en bijkomende financiering voor ontwikkeling. Voor de VS, Japan, Canada en Australië was dergelijke houding onaanvaardbaar. Voor de EU stelden er zich problemen rond de afschaffing van handelsverstoringen subsidies en de markttoegang voor ontwikkelingslanden. Het resultaat van dit alles is dat heel het proces geblokkeerd is, en dat Bali een tekst heeft opgeleverd waarin nog een honderdtal aspecten tussen haakjes geplaatst werden.

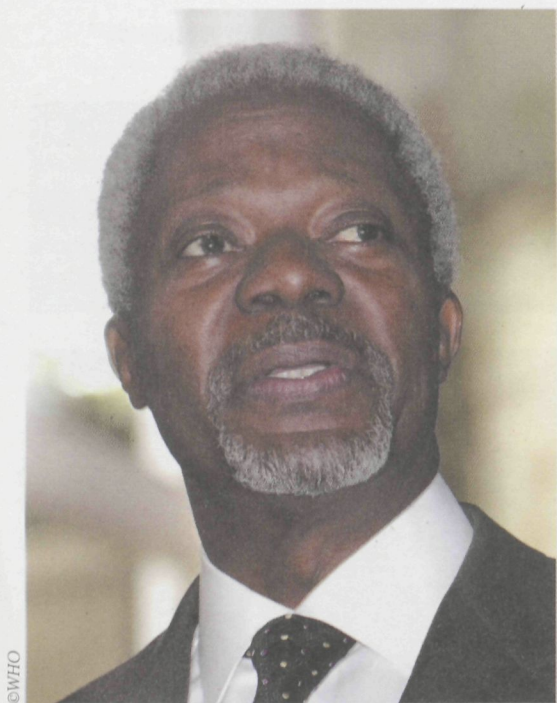
Welke punten zijn er nog hangende, naast het grote hete hangijzer rond handel en financiering? Rond duurzame productie en consumptie kon er voor bepaalde algemene punten wel een consensus bereikt worden. Zo bijvoorbeeld over het belang van het aankoopbeleid van de overheid (public procurement), de prioriteit van afvalpreventie in de hiërarchie van afvalbeheer, de internalisering van leefmilieukosten, enz. Maar er blijven een heel aantal knelpunten in de finale versie van de tekst. Zo is er nog de discussie over de introductie van het principe 7 van de verklaring van Rio "de gemeenschappelijke maar gedifferentieerde verantwoordelijkheid". Dat principe stelt dat de ontwikkelde landen hun grote verantwoordelijkheid erkennen die ze dragen in het internationale streven naar duurzame ontwikkeling, gezien de druk die hun samenlevingen leggen op het mondiale milieu en gezien de financiële en technologische middelen waarover ze beschikken. Wie dacht dat dit principe sinds tien jaar een verworven feit was, heeft het mis. In Johannesburg zal nog sterk moeten onderhandeld worden om de verworvenheden van Rio als een vertrekpunt te zien.

Een ander punt waarover geen consensus bestaat is het tienjarenplan ter bevordering van duurzame productie en consumptie. Het is een voorstel van de EU om een globaal werkprogramma voor tien jaar op te stellen, waarbij maatregelen worden genomen en instrumenten ontwikkeld om de ont koppeling tussen economische groei en ecologische achteruitgang te verwezenlijken. Het programma zou ook voorzien in een mechanisme om dit aan de hand van indicatoren te meten. Het voorstel is een belangrijk objectief van de EU en krijgt steun van bijna alle landen, maar de VS en Japan liggen dwars.

Ook is er nog heel wat werk in Johannesburg om de discussies rond milieuschadelijke subsidies tot een goed einde te brengen. De tekst van de voorzitter (de Chairman's Paper) spreekt van het verminderen en elimineren van milieuschadelijke en handelsverstoringen subsidies, maar dat blijkt voor aan aantal EU-lidstaten te sterk geformuleerd, in het bijzonder voor Frankrijk, Ierland, Portugal en Spanje. Ook de discussies over chemisch beleid lopen zoals verwacht niet van een leien dakje. De VS wil de bepalingen in de tekst beperken tot toxische chemische stoffen terwijl de EU de bepalingen van toepassing wil zien op alle chemische stoffen die schade kunnen aanrichten aan leefmilieu

In Bali bogen verschillende werkgroepen zich over een voorstel voor het Actieplan ter verdere uitvoering van Agenda 21. De inpassing van de resultaten armoedebestrijding, verandering van niet-duurzame consumptie- en productiepatronen, natuurlijke hulpbronnen, globalisering, gezondheid, kleine eilandstaten, Afrika en andere regionale initiatieven, middelen ter uitvoering van duurzame ontwikkeling en de institutionele context. Rond heel wat aspecten werd er een consensus bereikt, maar de onderhandelingen zijn vastgelopen op een aantal fundamentele discussies: verwijzingen naar belangrijke principes uit de verklaring van Rio werden in vraag gesteld en er was geen consensus over de opname in het plan van tijdsgebonden objectieven en van een aantal concrete beleidsmaatregelen. Het grootste knelpunt kwam echter naar boven tijdens de laatste dagen van de onderhandelingen. De G77, de groep van ontwikkelingslanden, wilden toen enkel nog verder onderhandelen over het thema handel en financiering, omdat daar volgens hen het grootste probleem zit voor een mondiale duurzame ontwikkeling. Op die manier poogden ze de resultaten van Doha (WTO-onderhandelingen november 2001) en Monterrey (VN-Conferentie rond financiering voor ontwikkeling in maart 2002) eigenlijk te heronderhandelen.

De G77 verwachten engagementen die verder gaan dan wat is beslist in Monterrey en Doha. Ze willen discussies voeren rond verdergaande schuldkwijtschelding, afschaffing van handelsverstoringen subsidies door ontwikkelde landen, een

Ook Kofi Annan, Secretaris-Generaal van de VN, heeft ervoor gepleit dat de ontwikkelde landen Johannesburg heel ernstig nemen

en gezondheid. De EU wil een verwijzing naar het voorzorgsprincipe opnemen, een belangrijk principe uit de Verklaring van Rio, maar de VS kan daar niet mee instemmen. Het principe stelt dat daar waar er ernstige of onomkeerbare schade dreigt, het ontbreken van volledige wetenschappelijke zekerheid geen belemmering mag zijn voor het inzetten van maatregelen om milieu-aantasting te voorkomen.

Rond energiebeleid is het voor de EU belangrijk dat er in Johannesburg duidelijke doelstellingen opgenomen worden rond het aandeel van hernieuwbare energiebronnen. Maar de VS verzet zich hier categoriek tegen. Bovendien is er hierover binnen de G77 tweedracht: de OPEC is tegen, de Latijns-Amerikaanse landen zijn voorstander, want ze hebben recent zelf een regionale doelstelling goedgekeurd van een verhoging van het aandeel hernieuwbare energie tegen 2010. Een bijkomend probleem bij deze onderhandelingen is ook dat iedereen het eens moet zijn met de definitie van hernieuwbare energiebronnen. Wordt waterkracht uitgesloten of niet? Wordt traditionele biomassa, veel gebruikt in ontwikkelingslanden om te koken en voor verwarming, uitgesloten of niet? Ook rond biodiversiteit is er nog een belangrijk punt dat ter discussie staat: de creatie van een internationaal regime om de rechtvaardige verdeling te garanderen van de inkomsten die voortvloeien uit het gebruik van biodiversiteit en zijn componenten. De EU en de VS zijn niet bereid om een wettelijk bindend instrument te bespreken.

Partnerschappen

Terwijl de onderhandelingen rond het actieplan, die tot de zgn. Type I-uitkomsten moeten leiden, in het slop geraakten, ging er in Bali proportioneel veel te veel aandacht naar de parallelle discussies over vrijwillige partnerships, de Type II-uitkomsten. De "partenariaten" zijn vrijwillige initiatieven tussen verschillende partners (privé-sector, NGO's, overheden, vakbonden) die kunnen voorgesteld worden binnen Rio+10. Ze vormen een praktische toepassing van de implementatie van

Zo lang de Westerse landen hun subsidies aan landbouwgoederen zoals suiker niet opheffen, sluiten ze ontwikkelingslanden uit van eerlijke toegang tot de wereldhandel.

Ontwikkeling en milieubehoud moeten hand in hand gaan.

de doeleinden van Duurzame Ontwikkeling. Ze bieden mogelijkheden om aan alternatieve financiering te doen, bv. via de privé-sector. Maar het risico bestaat dat deze partnerschappen een al te vrijblijvende benadering worden, en bovendien de aandacht afleiden van het beleid van de overheden. De EU dringt aan op criteria waaraan deze projecten moeten voldoen. De VS daarentegen wil geen vastgelegde en onderhandelde criteria om zoveel mogelijk speelruimte te hebben. De G77 en de NGO's vinden dat dergelijke projecten de aandacht afleiden van de verantwoordelijkheden die de regeringen hebben in het nakomen van hun verbintenissen. Er werden reeds informele consultaties gedaan over de globale principes die moeten gevolgd worden bij deze projecten. Daarover bestaat nu een zekere consensus. De Prepcom stemde ook in met de thema's waarover de partnerschappen zouden moeten werken: water, energie, gezondheid, landbouw en biodiversiteit. In Johannesburg zal het er vooral over gaan de opvolgingsmodaliteiten van de projecten te finaliseren en ook verder te bepalen hoe projecten die na de Top worden ingediend nog moeten gescreend en opgevolgd worden.

Politieke verklaring gaat de mist in

Bali moest ook een aanzet geven voor een stevige politieke verklaring, met een sterke politieke boodschap ter ondersteuning van het concept Duurzame Ontwikkeling. Maar gezien de moeilijkheden met de onderhandelingen rond het Actieplan zijn de discussies rond de politieke verklaring de mist ingegaan. In Johannesburg wacht de delegaties dus nog een moeilijke opdracht. Zeker nu het dispuut rond financiering en handel blootgelegd heeft dat de ontwikkelingslanden en de industrielanden eigenlijk elk iets anders verwachten van de Top in Johannesburg. Voor de ontwikkelingslanden gaat het over het realiseren van Agenda 21 en de Millennium Development Goals, wat nieuwe en meer financiële middelen vergt dan

Doha en Monterrey kunnen bieden. Voor de G77 moet er in Johannesburg een inspanning gedaan worden om daarop een antwoord te bieden. Voor de industrielanden wordt er echter van uitgegaan dat de Doha en Monterrey afgesloten hoofdstukken zijn, en dat die onderhandelingen maar moeten voldoen om de ontwikkelingslanden te integreren in de mondiale economie. De ontwikkelingslanden daarentegen vragen markttoegang en bijkomende financiële middelen. Ook de andere knelpunten illustreren hoe verschillend duurzame ontwikkeling geïnterpreteerd wordt. Zo zijn er de problemen met de verdere erkenning en interpretatie van het voorzorgsbeginsel. Ook het gebrek aan consensus over het 10-jarig werkprogramma ter bevordering van duurzame consumptie- en productiepatronen illustreert dit. Doorheen de onderhandelingen bleek er ook een te beperkte aandacht voor de sociale dimensie, mensenrechten en culturele diversiteit. En tijdsgebonden en gekwantificeerde doelstellingen vastleggen blijkt een moeilijke opdracht. Hoe concreter de zaken worden, hoe moeilijker de beslissingen. Dat is het geval bij het vastleggen van doelstellingen rond veilig drinkwater en sanitair, het aandeel hernieuwbare energiebronnen, de bescherming van visvoorraden en ga zo maar door.

De uitdaging van Johannesburg

Ondanks is de Prepcom in Bali geen totale mislukking, omdat er toch vooruitgang werd geboekt in de onderhandelings teksten en omdat nu de contouren van een mogelijk politiek akkoord duidelijk zijn. De uitdaging van Johannesburg bestaat erin om de moeilijke thema's die in Doha en Monterrey onderhandeld werden, op een voor alle landen aanvaardbare manier mee op te nemen in de onderhandelingen rond Duurzame Ontwikkeling en een einde te maken aan de dubbele standaarden die de westerse wereld hanteert: wereldwijd prediken ze vrijhandel, maar hun eigen markt beschermen ze zoveel mogelijk. Het is natuurlijk niet te verwonderen dat de knelpunten zich juist manifesteren bij dergelijke thema's. De lopende onderhandelingen rond handel, subsidies, financiering worden spijtig genoeg nog niet gevoerd binnen een conceptueel kader van duurzame ontwikkeling. Daardoor komt men op het moment van een wereldtop rond duurzame ontwikkeling uiteraard voor problemen te staan.

Het is tenslotte totaal onaanvaardbaar dat de verklaring van Rio opnieuw ter discussie wordt gesteld. Het is dus van groot belang dat de volgende weken, voor de wereldtop in Johannesburg die basisprincipes veilig gesteld worden. Verder is er nog heel wat werk voor de boeg om de talloze knelpunten uit te klaren zodat er een stevig actieplan tot stand kan komen met duidelijke doelstellingen en deadlines. Ook de politieke verklaring zal nog een harde noot om te kraken zijn. De Prepcom is duidelijk niet geslaagd in zijn agenda. Bali was een ontgoocheling, maar alles moet in het werk gesteld worden om te vermijden dat Johannesburg een complete mislukking wordt.

Meer info:

www.greenpeace.org/earthsummit

<http://www.johannesburgsummit.org>

NU 10 JAAR GELEDEN VOND IN RIO DE JANEIRO DE SPRAAKMAKENDE CONFERENTIE OVER MILIEU EN ONTWIKKELING PLAATS. MAAR WAT SCHIET ER NU NOG OVER VAN ALLE GROTE PRINCIPES DIE DESTIJD WERDEN GEFORMULEERD?

En wat gebeurde er na Rio?

Tekst: Bart Martens en Saar Van Hauwermeiren

Ongeveer 10 jaar geleden vond in Rio de Janeiro de VN-Conferentie rond Milieu en Ontwikkeling plaats.

Nu de wereldtop over Duurzame Ontwikkeling in Johannesburg dit najaar nadert, komen vragen naar boven rond de "erfenis" van Rio. Wat is de invloed geweest van Rio op het beleid? Op ons denken over problemen zoals milieu en ontwikkeling en over de oplossingen om deze problemen het hoofd te bieden?

Werd in Rio het startschot gegeven voor het wereldwijd aanpakken van grote mondiale vraagstukken rond milieu en ontwikkeling? Of is Rio blijven steken in pure retoriek?

Aan goede intenties ontbrak het in '92 in Rio zeker niet. De VN-Conferentie leidde tot een politieke verklaring met 27 principes en een actieprogramma, de zgn. Agenda 21. Ook de Conventies over de Bescherming van het Klimaat en de Biologische Diversiteit waren belangrijke resultaten van Rio.

De verklaring van Rio formuleert de basisprincipes en gedragsregels die door de internationale gemeenschap in haar geheel en door alle regeringen afzonderlijk in acht zouden moeten worden

genomen bij het bepalen van hun beleid inzake milieubescherming en duurzame ontwikkeling. Zo is er bijvoorbeeld sprake van het recht op een gezond en productief leven in harmonie met de natuur. Eén van de beginselen is dat staten verantwoordelijk zijn dat hun handelingen geen schade toebrengen aan het milieu van andere staten of gebieden die buiten hun rechtsbevoegdheid vallen. De verklaring stelt ook dat het recht om te ontwikkelen zodanig moet worden benut dat de ontwikkeling en het milieu voor de huidige en de toekomstige generaties niet worden geschaad. Milieubescherming moet een onlosmakelijk deel zijn van het ontwikkelingsproces.

Ook is er het beginsel dat stelt dat de ontwikkelde landen hun verantwoordelijkheid erkennen die ze dragen in de internationale activiteiten om een duurzame ontwikkeling te bereiken. Die verantwoordelijkheid is afhankelijk van het beslag dat hun samenlevingen leggen op het wereldmilieu en van de technologieën en de financiële bronnen waarover ze beschikken. Het Participatiebeginsel en het Voorzorgsbeginsel maken ook deel uit van de verklaring van Rio. Ongetwijfeld heel wat waardevolle basisprincipes. Maar de verklaring blijft wel een politieke verklaring die dus juridisch niet bindend is voor de staten die haar onderschreven hebben. Anderzijds zou het wel een enorme stap achteruit betekenen als de wereldtop in Johannesburg eind augustus er niet in zou slagen deze basisprincipes veilig te stellen. Het gevaar dat niet lukt, is reëel. De moeilijkheden tijdens de voorbereidingen van de top in Johannesburg zijn daar een aanwijzing voor (zie ook vorig artikel).

Agenda 21

In Agenda 21 werd een actieprogramma vastgelegd dat verschillende programmaterrainen bevat. Onder 'sociale en economische dimensies' vindt men onder meer acties terug voor het veranderen van consumptiepatronen en het bestrijden van armoede. Ook is er een blok dat handelt over het behoud en beheer van natuurlijke rijkdommen. In Agenda 21 wordt ook heel wat aandacht besteed aan de versterking van de rol van de maatschappelijke groepen en aan de middelen om het actieprogramma uit te werken, onder meer transfer van technologieën, educatie en sensibilisering, capaciteitsopbouw en financiering van duurzame ontwikkeling.

Rio als inspiratiebron

De in Rio goedgekeurde beginselen van duurzame ontwikkeling en het actieplan Agenda 21 inspireerde vele landen in het lanceren van milieubeleidsplannen, de uitbouw van leefmilieuadministraties, en later in het ontwikkelen van duurzaamheidsstrategieën en institutionele kaders voor duurzame ontwikkeling. Zo beschikt België bijvoorbeeld sinds de goedkeuring van de wet van 5 mei 1997 (over het beleid inzake duurzame ontwikkeling) over een kader om duurzame

De Verklaring van Rio stelde dat ontwikkelde landen hun verantwoordelijkheid moeten opnemen teneinde de ontwikkelingslanden alle kansen te bieden hun welvaart op te krikken.

ontwikkeling vorm te geven. Dit kader voorziet in een tweejaarlijks Federaal rapport inzake duurzame ontwikkeling, een vierjaarlijks Federaal Plan duurzame ontwikkeling, een Interdepartementale Commissie duurzame ontwikkeling en een Federale Raad voor duurzame ontwikkeling. Dat zijn respectievelijk commissies voor de coördinatie van het ambtelijk apparaat en voor maatschappelijk advies.

In Rio werd ook een begin gemaakt met het ontwerp van een nieuwe architectuur voor het mondiaal milieubeleid. De in Rio goedgekeurde klimaatconventie en de biodiversiteitconventie vormde het internationaal wettelijk kader voor de terugdringing van het broeikaseffect en de bescherming van de biodiversiteit. Met het oprichten of aanstellen van opvolgingsconferenties, wetenschappelijke en technische adviescommissies, protocollen, intergouvernementele panels en handhavingmechanismen, trad een heel mechanisme voor multilaterale besluitvorming in werking.

Verder zorgde Rio voor het voorgoed lanceren van het begrip "duurzame ontwikkeling". "Duurzame ontwikkeling" leek wel het cement te gaan worden dat de grootste tegenstellingen kon lijmen, dat zowel door Shell, als de Wereldbank en Greenpeace in de mond werd genomen. Tenslotte betekende Rio ook een belangrijke erkenning voor de rol die maatschappelijke organisaties te spelen hebben bij de tot standkoming van internationale afspraken. Voor de eerste keer in de geschiedenis, kwamen belangrijke internationale afspraken tot stand met participatie van de civiele samenleving. Honderden NGO's flankerden en inspireerden de officiële onderhandelingen. In Rio werd zeker duidelijk gemaakt dat duurzame ontwikkeling ook moet gaan over democratische processen.

Socio-culturele verenigingen en milieuorganisaties lanceerden publieke debatten en gaven publicaties uit om het begrip te vertalen, bedrijven herontwierpen productencycli in de context van duurzame ontwikkeling, lokale besturen bevorderden het openbaar vervoer of energiebesparing. Hier en daar lanceerde een lokaal bestuur een eigen Agenda 21. Rio leverde hierbij steeds de inspiratie of verantwoording. Sinds Rio is alvast duidelijk geworden dat de wereldeconomie en het globale ecosysteem sterk op elkaar inwerken. Rio vormde de eerste poging van die omvang tot wereldwijde erkenning van het globale ecosysteem als een "global common": een gemeenschappelijk erfgoed dat bij de verdere ontwikkeling van de wereldeconomie moest worden ontzien.

Implementatiekloof

Rio heeft ongetwijfeld aanleiding gegeven tot de opname van de principes en doelstellingen van duurzame ontwikkeling in heel wat beleidsdocumenten, van mondiaal, Europees, Federaal, gewestelijk tot lokaal niveau. Maar uit al de beschikbare rapporten blijkt dat de afstand tussen principes en uitvoering van het beleid – de zgn. implementatiekloof – nog enorm groot is. Vele beloftes die in Rio gemaakt werden zijn achteraf loos gebleken. Van de wereldwijde terugdringing van de milieuvervuiling, de bescher-

Zonder herverdeling van de rijkdom is duurzame ontwikkeling een utopie.

ming van onze biodiversiteit, de sociale en economische ontwikkeling van het zuiden lijkt 10 jaar later weinig in huis gekomen. In tegendeel: de wereld zinkt verder weg in armoede en milieuverval niettegenstaande de ongelooflijke welvaartstoename voor bepaalde bevolkingsgroepen in bepaalde delen van de wereld.

Van de ontwikkeling van het Zuiden is weinig in huis gekomen. Het VN secretariaat rond milieu en ontwikkeling achtte jaarlijks zo'n 600 miljard US-dollar noodzakelijk tussen 1993 en 2000 om Agenda 21 in de arme landen te implementeren. 125 miljard dollar daarvan zou van officiële ontwikkelingshulp moeten komen. Daartoe herbevestigden de rijkere landen – nogmaals – hun engagement om 0,7% van hun Bruto nationaal Product aan ontwikkelingssamenwerking te besteden. In de praktijk is na Rio de ontwikkelingshulp alleen maar gedaald. Van de in Rio afgesproken technologieoverdracht is helemaal niets in huis gekomen. Ook op andere fronten is het Zuiden in de kou blijven staan: bij de structurele aanpassingsplannen van het IMF (die niet zelden leidden tot de sloop van sociale voorzieningen en overexploitatie van natuurlijke hulpbronnen voor export), de schuldschuldverlichtingsprogramma's van de G7, de dalende wereldmarktprijzen voor cacao, koffie, suiker,...

Duurzame ontwikkeling: een vlag die vele ladingen dekt

Hoe komt het nu dat Rio op het terrein nog maar weinig heeft opgeleverd? Een eerste factor is dat er een zeer uiteenlopende "invulling" en interpretatie gegeven wordt aan het begrip duurzame ontwikkeling. "Duurzame ontwikkeling" wordt door iedereen in de mond genomen, maar wordt door iedereen anders ingevuld. Er hangt enorm veel "mist" rond wat nu juist met "ontwikkeling" bedoeld wordt. Welke ontwikkeling nu juist wordt beoogd? Voor velen is een economische ontwikkeling die het natuurlijk kapitaal doet dalen verantwoord, zolang de groei van het economisch kapitaal maar groter is dan het in geld uitgedrukt verlies aan natuurlijk kapitaal. Deze interpretatie herleidt "duurzame ontwikkeling" tot "duurzame economische groei", waarbij economische groei een doel op zichzelf wordt in

plaats van een middel om hier en elders, vandaag en straks in zoveel mogelijk behoeften te voorzien. Op die wijze kunnen de beloftes van Rio onmogelijk ingelost worden. Daarvoor moet duurzame ontwikkeling geïnterpreteerd worden als "sterke duurzaamheid".

Sterke duurzaamheid ziet de economische, sociale en ecologische aspecten van duurzame ontwikkeling niet als nevenschikte pijlers die door elkaar kunnen vervangen worden zolang als het gecumuleerd eindkapitaal maar toeneemt. Sterke duurzaamheid ziet het natuurlijk kapitaal (het "wereld ecosysteem") als de basis waarop het economisch systeem stoelt als middel om vandaag en morgen, hier en elders sociale welvaart te creëren. Dit vraagt een economische ontwikkeling die past binnen de schaarse milieugebruiksruimte. Een ontwikkeling waarbij de vervuiling de maximale opvangcapaciteit van het milieu niet overschrijdt. Een ontwikkeling ook waarbij het exploitatieritme van natuurlijke hulpbronnen gelijke tred houdt met het natuurlijk regeneratievermogen. Waarbij de verstoring van de natuurlijke "regulatieprocessen" niet tot onomkeerbare effecten leidt. De sterke duurzaamheid gaat er met andere woorden van uit dat niet alle milieueffecten "compenseerbaar" zijn en met extra economische groei kunnen worden goedge maakt. De vraag stelt zich dus welke economische ontwikkeling moet worden nagestreefd en ten behoeve van wie?

Het is duidelijk dat de klassieke ontwikkeling zoals wij die bij ons gekend hebben, voor de rest van de wereld geen optie meer is. De overconsumptie in sommige delen van de wereld, gaat ten koste van de ontwikkelingskansen in de rest van de wereld. Onze consumptie- en productiepatronen zijn zo grondstof en energie-intensief dat ze niet langer te kopiëren zijn door de landen in het Zuiden. Als we ervan uitgaan dat elke aardbewoner een evenredig beslagrecht heeft op 's werelds natuurlijke rijkdommen, zijn het de uiteindelijke grenzen van de beschikbare milieugebruiksruimte die het gebruik ervan in absolute zin beperken. Om bij een evenredige verdeling binnen de grenzen van de milieugebruiksruimte te blijven, zal het Noorden een factor 10 zuiniger moeten omspringen met grondstoffen en energie.

De ontwikkelingshulp van het Rijke Westen aan de ontwikkelingslanden is na Rio enkel nog maar gedaald.

Ons energie en grondstofverbruik moet met andere woorden met 80 tot 90% worden teruggedrongen.

Volgens deze benadering kan armoedebestrijding dan ook niet zonder herverdeling. Rechtvaardige verdeling gaat hand in hand met milieubescherming. Het een kan niet zonder het ander. Mondiale rechtvaardigheid vanuit milieuoogpunt, vereist dan ook een transformatie van onze energie- en grondstofverslindende productie- en consumptiepatronen zodat ze veralgemeenbaar worden op wereldvlak, zonder de grenzen van de milieugebruiksruimte te overschrijden. Het gaat daarom niet alleen over "verdeling", maar evenzeer over "matiging": het Noorden moet afkikken van zijn grondstof- en energieverslaving. Maar deze interpretatie van duurzame ontwikkeling wordt zeker niet door allen gedeeld.

Laattijdige en afgezwakte operationalisering van in Rio getekende conventies

Een tweede reden waarom Rio niet echt heeft opgeleverd, moet gezocht worden in de vertraging die de uitvoering van de in Rio afgesproken Conventies heeft opgelopen. Met heel veel geluk zullen tegen de Rio+10 top van Johannesburg net voldoende landen het protocol van Kyoto – dat uitvoering geeft aan de in Rio getekende Klimaatconventie – geratificeerd hebben om het in werking te doen treden. Daarvoor moeten immers 55 industrielanden die minstens instaan voor 55% van de in 1990 uitgestoten broeikasgassen het protocol geratificeerd hebben. Dat betekent dat pas 10 jaar (!) na het goedkeuren van de klimaatconventie in Rio (die op zich al jaren voorbereiding vroeg) er eindelijk bindende afspraken van kracht worden rond de uitvoering ervan.

Het moeizaam bevochten compromis kon er ook alleen maar komen door enorme toegevingen te doen die de milieu-integriteit van het protocol zwaar onder druk zetten. Zo kregen de industrielanden de mogelijkheid om via "koolstofopslag" en "flexibele mechanismen" een zeer groot deel van hun reductieverplichtingen in eigen land te omzeilen door het realiseren van projecten op vlak van bebossing en schone technologie in het

buitenland of door emissiehandel. Hierdoor worden de aanvankelijke doelstelling van de klimaatconventie van 1992 ondergraven: het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen via een wijziging van de energieverlindende productie- en consumptiepatronen van de geïndustrialiseerde wereld.

De biodiversiteitsconventie van haar kant was in zekere zin wel baanbrekend in termen van rechtvaardigheid. De conventie voorziet duidelijk in het soeverein recht van staten om de toegang tot hun natuurlijke hulpbronnen te reguleren en een rechtvaardig deel van de opbrengsten op te eisen die gepaard gaan met de benutting ervan. Toch zien we in de praktijk dat landen van hun soevereine rechten terzake geen gebruik maken om hun nationaal patrimonium duurzaam te beschermen. De TRIPS-akkoorden (Trade Related Intellectual Property Rights) houden geen rekening met de bepalingen van de biodiversiteitsconventie.

Globalisering en deregulering van het internationaal handels- en kapitaalverkeer

Een derde reden waarom Rio te weinig opleverde, heeft te maken met de globalisering en deregulering van het internationaal handels- en kapitaalverkeer. Het duurde net twee jaar vooraleer de zelfde regeringen die zich in Rio hadden opgeworpen als de redders van de Aarde, in Marrakech terug samen kwamen om de Aarde te verkopen. Dat gebeurde met de oprichting van de Wereldhandelsorganisatie in 1995 te Marrakech. Terwijl Rio staten stimuleerde om regels in te voeren ter bescherming van de natuurlijke rijkdommen, werden in Marrakech met de oprichting van de WTO de reguleringsmogelijkheden van de staten drastisch beperkt ten gunste van de economische globalisering.

Het gevolg was dat het internationaal beleid de laatste 10 jaar gedomineerd werd door niet aflatende pogingen om alle restricties in het grenzeloze verkeer van kapitaal, goederen en diensten te slechten. Open markten, bevrijd van zoveel moge-

Soorten zoals de Zwarte lemuur zijn nog meer bedreigd dan 10 jaar geleden. Nochtans was de Verklaring ter bescherming van de Biodiversiteit een belangrijk onderdeel van Rio.

lijk regels, werden de belangrijkste drijfveer voor het beleid. Die drijfveer werd belangrijker dan duurzaamheid of democratie. Voor dat heilig doel moesten ook regels sneuvelen die de sociale en ecologische uitwassen van de vrije markt economie trachten tegen te gaan en moeten ook meer en meer publieke diensten worden "vermarkt", inclusief diensten m.b.t. water- of energievoorziening, afvalinzameling of gezondheidszorg.

De plaatselijke gevolgen voor de Zuidoost-Aziatische landen zijn niet te onderschatten, meer bepaald voor landen die hun exportmodel baseren op extractie van natuurlijke rijkdommen of op monoculturen. De exportgerichte rooibouw zorgt er voor bodemerrosie, dalende watervoorraden, verarming van de genetische rijkdom door grootschalige landbouw, vervuiling van water en lucht door ontginningen... Dat ondermijnt op termijn ook een duurzame economische ontwikkeling van deze landen: het natuurlijk kapitaal als basis voor het economisch kapitaal wordt aangetast. Het moet tenslotte gezegd dat de door de WTO aangestuurde vrijmaking van de wereldhandel, de wereld vooral geopend heeft voor de rijke en machtige landen.

Met de WTO werden de prioriteiten van de wereldpolitiek omgegooid en wel op die wijze dat een rem werd gezet op elke serieuze vooruitgang in het Rio proces. Waar Rio goed was in retoriek, moeten we spijtig genoeg vaststellen dat Marrakech uitmuntte in snelheid van implementatie. De WTO vormt een duidelijke en slagkrachtige instelling die met boetesystemen en handelsmaatregelen over een krachtadig handhavingregime beschikt. De WTO is met andere woorden een instelling met tanden, wat niet kan gezegd worden van de onoverzichtelijke en versnipperde instellingen die moeten waken over de operationalisering, uitvoering en handhaving van multilaterale milieuakkoorden. De milieu-instellingen moeten het ook stellen zonder de harde handhavingmaatregelen van de WTO. Internationaal milieubeleid is "soft law", internationaal handelsbeleid "hard law".

Hoe moet het dan verder?

Echte duurzame ontwikkeling kan dan ook alleen maar slagen als een halt kan toegeroepen worden aan de negatieve milieueffecten die worden veroorzaakt door een toenemende liberalisering van de handel. De traditionele opvatting dat toenemende vrijhandel leidt tot economische groei die alle betrokkenen meer middelen kan bieden voor de eigen welvaartsverhoging en voor investeringen voor de verbetering van het milieu, blijkt in de praktijk helemaal niet op te gaan. De realisatie van sociale en ecologische doelstellingen wordt juist vaak tegengewerkt en de ongelijkheden tussen en binnen landen verscherpen.

De toenemende afwenteling van kosten en risico's op de gemeenschap, op het leefmilieu of op de toekomstige generaties kan alleen worden tegengegaan als de politieke ruimte zich aansluit bij de economische. Met andere woorden: er is nood aan mondiale besluitvorming gericht op het inperken van de genoemde externaliteiten. Mondiale milieuakkoorden voor de bescherming van mondiale "common goods" zoals eindige grondstof- en energievoorraden, biodiversiteit en klimaat zijn daarbij noodzakelijk, naast afspra-

ken rond de gezamenlijke inzet van instrumenten tot internalisering van de externe kosten en afdwinging van de gemaakte milieuakkoorden. Maar voor de verdere totstandkoming, uitvoering en handhaving van multilaterale milieuakkoorden, dringt een institutionele hervorming zich op. Het gaat niet langer op om elk multilateraal milieuakkoord een eigen institutioneel mechanisme op poten te laten zetten. Best is om de uitwerking en uitvoering van milieuakkoorden te laten coördineren door een te versterken UNEP, die eventueel later kan doorgroeien tot een WereldMilieuOrganisatie. Wat de instrumenten tot internalisering betreft, kan er nog heel wat bereikt worden met het inzetten van economische instrumenten zoals heffingen en taksen en juridische instrumenten zoals een wereldwijd toegepast principe van objectieve aansprakelijkheid voor producenten ten aanzien van veroorzaakte milieuschade.

De economische politiek moet de plaatsgebonden productiefactoren versterken. Een beleid gericht op de invoering van een uitgebreide producentenverantwoordelijkheid en een daarop gebaseerde terugnameplicht voor producten in de

het afbouwen van invoerbeperkingen, moet gepaard gaan met aansporingen tot een goed beheer van natuurlijke rijkdommen, goed landbeheer en de ontwikkeling van milieuvriendelijke productieprocessen en -methodes. Het versterken van het concurrentievermogen door erosie van milieu- en sociale normen, mag niet langer worden toegestaan. Daartoe moet onder meer de definitie van (internationaal niet toegelaten) dumping - het verkopen van exportproducten aan prijzen beneden de productiekost - worden uitgebreid zodat ook sociale en ecologische dumping wordt uitgesloten. Ontwikkelingslanden moeten buitenlandse investeringen die leiden tot sociale of ecologische problemen kunnen tegenhouden. Staten moeten ook de kans krijgen bepaalde sectoren (onderwijs, welzijn, gezondheidszorg, cultuurproducten, milieudiensten...) buiten de wereldhandel te houden. Nationale handelsbelemmeringen gebaseerd op het voorzorgsbeginsel en gericht op de bescherming van het leefmilieu, de volksgezondheid of de consument moeten worden toegestaan. De arbitrage van geschillen tussen internationale vrijhandelsregels en milieumaatregelen, moet buiten de WTO gebeuren. De schending van internationale milieuver-

De globalisatie van de economie is vooral aan het Rijke Westen ten goede gekomen.

afvalfase kan de lokale economische activiteiten bevoordelen ten opzichte van globale. Het opzetten van een infrastructuur voor terugname en ontmanteling van einde levens producten en het operationaliseren van systemen die in zekere mate tot een sluiting van kringlopen leiden (bv. recyclage van papier, glas, kunststoffen, metalen of solventen) is immers sterk plaatsgebonden en vermindert de afhankelijkheid van buitenlandse import. Ten slotte zal ook een beleid van correcte kostentoerekening voor het gebruik van transportinfrastructuur leiden tot een decentralisatie van distributie en productieactiviteiten.

Er moeten maatregelen genomen worden om tot een mondiaal rechtvaardige handel te komen. Een verbeterde toegang van producten uit ontwikkelingslanden op de Westerse markten door

dragen moet met even zware sancties kunnen afgedwongen of veroordeeld worden dan de schending van vrijhandelsregels. Wereldwijd moeten burgers het recht krijgen op een schoon leefmilieu en toegang tot proper water en voedsel. Recht op informatie, participatie en toegang tot het gerecht zijn essentieel om wereldwijd een verantwoord burgerschap tot stand te kunnen brengen.

Dat zijn heel wat wijzigingen aan het internationaal handels-, ontwikkelings-, en milieubeleid, noodzakelijk om de beloftes van Rio waar te kunnen maken. Maar we moeten natuurlijk niet zitten wachten tot deze correcties op internationaal niveau zijn aangebracht. Een duurzaam ontwikkelingsbeleid begint ook in eigen land, inclusief de opmaak van lokale Agenda's 21.

WATTEX NV UIT BUGGENHOUT ZORGT AL JAREN VOOR OVERLAST BIJ DE BUURT-
BEWONERS. MILIEU-INSPECTIE WIST ERVAN, MAAR DEED ER HET ZWIJGEN TOE

Milieu-inspectie laat vervuilend bedrijf jarenlang begaan

Tekst: Guy Bourgeois

Het bedrijf Wattex nv in Buggenhout ligt midden in een woonzone. Al jarenlang klagen de burens over de wolken irritante dampen die het bedrijf uitbraakt. Formaldehyde, loze beloften en flauwe controles aan de kant van het bedrijf en de milieu-inspectie. Miskramen, longaandoeningen, huiduitslag en hoofdpijn aan de kant van de buurtbewoners. Onder het mom van werkgelegenheid krijgt het bedrijf Wattex vrij spel om het leven in een hele wijk in Buggenhout te verpesten. Wie denkt dat in Buggenhout volksgezondheid prioritair is, zit er goed naast.

"Ik denk dat het aan te raden is dat uw vrouw en dochtertje elders logeren tot we zicht hebben op de verdere evolutie," schrijft Gezondheidsinspectie op 23 mei jongstleden in een e-mail aan de burens van het bedrijf Wattex in Buggenhout. Die weten al langer dat wat ze dagelijks ondergaan niet bevorderlijk is voor de (volks)gezondheid. Twee jaar lang zijn ze in het ongewisse gelaten over de aard van de luchtverontreiniging waar ze dagelijks aan werden blootgesteld. Een veel te hoge uitstoot van formaldehyde zo blijkt nu. De dampen die rond en boven hun huis zweven zijn zwaar toxisch voor mens en dier. Die informatie was bekend voor het

bedrijf en voor de milieu-inspectie. Zwijgen is goud, vonden die. De buurtbewoners werden niet op de hoogte gebracht van de formaldehydevervuiling. De laatste maanden kwam alles in een stroomversnelling, nadat de Gezondheidsinspectie het geval Wattex naar zich toetrok. Hopelijk wordt het bedrijf nu verplicht zich aan de geldende wetgeving te houden. Want de voorbije jaren zijn een bewijs van hoe het niet moet.

Het bedrijf Wattex produceert voornamelijk polyesterfelt dat gebruikt wordt bij roofing. Het formaldehyde is afkomstig van een hars dat als "binder" wordt gebruikt en dat formaldehyde als weekmaker bevat. Het formaldehyde wordt geëmitteerd en via mechanische ventilatie afgezogen via vier schouwen. Waarna het de lucht in gaat en in grote wolken boven de buurt, een woonzone, komt te hangen.

Eind september 1999 dient het gezin Caroline een klacht in bij de Milieu-inspectie wegens geur- en rookhinder afkomstig van het nabijgelegen bedrijf Wattex. Eind 1999 bericht milieu-inspecteur Frans van der Cruyssen dat de klacht het voorwerp was van een onderzoek bij het bedrijf. Hij plant emissiemetingen, metingen van de uitstoot in het bovenste deel van de schouwen, in het voorjaar van 2000. Maar de gezondheidsproblemen van de buurtbewoners blijven duren. Na een hernieuwde klacht, in november 2001, twee jaar later dus, laat Frans van der Cruyssen voor het eerst terug van zich horen: "...gedurende het voorjaar 2000 reeds een onderzoek uitgevoerd naar de aard en omvang van de luchtverontreinigende emissie. Voor de parameter formaldehyde wordt niet voldaan aan de algemene emissiegrenswaarden volgens Vlare. Het resultaat van deze brongerichte maatregelen was het voorwerp van een hernieuwd emissieonderzoek op 25 en 26 juni 2001. Volgens deze metingen voldeed het resultaat van de sanering niet."

Formaldehyde, het woord is gevallen, maar op cijfers blijft het wachten. Slechts na een klacht bij Gezondheidsinspectie, komt het gezin Caroline eind april 2002 te weten in hoeverre de normen zijn overschreden. In een e-mail aan Gezondheidsinspectie vindt Frans van der Cruyssen blijkbaar plots zijn zilveren spraak terug: "Voor de parameter formaldehyde werd niet voldaan aan de algemene emissiegrenswaarden volgens Vlare; de emissie liep op tot 768 mg/Nm³ in één meetpunt (meting 22-23 april 2000) terwijl Vlare II maar 20 mg/Nm³ toestaat." Een overschrijding van veertig maal de norm. Van der Cruyssen vervolgt in zijn e-mail: "Het resultaat van de brongerichte maatregelen was het voorwerp van een hernieuwd emissieonderzoek op 25 en 26 juni 2001. Volgens deze metingen voldeed het resultaat van de sanering niet: de emissie van for-

Wolken giftig formaldehyde maken het leven in de buurt van Wattex ondraaglijk.

maldehyde in vermeld meetpunt was weliswaar gehalveerd maar bedroeg nog steeds 360 mg/Nm³ en evenmin was er een oplossing voor geur- en rookhinder."

Deze onverantwoorde overschrijdingen zijn meteen een verklaring voor de waslijst van gezondheidsproblemen van het gezin. Dat woont in vogelvlucht op zo'n vijftig meter van het bedrijf. Caroline: "Ik heb drie miskramen op twee jaar tijd achter de rug (periode van april 2000 tot januari 2002), waarvan er bij twee reeds vroeg een embryonale groeiachterstand werd vastgesteld, waarvoor ik progesteron moest innemen. Bij de laatste twee miskramen werden zware chromosomale defecten vastgesteld. Wij werden beiden onderzocht en mijn partner en ik zijn perfect vruchtbaar. In onze families is er geen enkele historiek van miskramen of handicaps. Mijn eerste dochtertje werd verwekt voor we hier kwamen wonen en is 'gezond' geboren. Lang is ze niet gezond gebleven, want ze is al zeer veel ziek geweest, ziektes die gevolg kunnen zijn van blootstelling aan formaldehyde: veel luchtweginfecties, longontsteking, verschillende keren bronchitis, sinusitis, keelontstekingen, astmatische bronchitis. Sinds dit schooljaar gaat ze volledige dagen naar school, weg van hier, en gaat het beter met haar. Mijn man heeft last van astmatische allergieën, braakneigingen, hoofdpijn en gebrek aan eetlust nadat hij buiten gewerkt heeft."

En nog een jaartje uitstel?

Het gezin is verantwoordigd dat ze nooit op de hoogte zijn gebracht van de excessieve hoeveelheden formaldehyde in hun omgeving. Die informatie had hen heel wat drama's kunnen besparen. Het was dan ook een pijnlijke slag onder de gordel toen Gezondheidsinspectie begin mei in een brief aan de buurtbewoners het volgende liet weten: "Op mijn aandringen heeft het bedrijf toegezegd om de buurt te horen en te informeren. Hierbij hebben ze toegezegd om open kaart te spelen met de buurt en nuttige informatie ter beschikking te stellen. Ik verwacht van de buurtbewoners dat zij hiervoor openstaan." Gezondheidsinspectie leeft blijkbaar in een parallelle wereld waar alle zaken omgedraaid worden. Buurtbewoners worden geacht "open te staan" voor informatie over de vervuiling die hen al jarenlang teistert. Maar eerlijk is eerlijk: Gezondheidsinspectie is nog maar enkele maanden op de hoogte. Toch heeft hun tussenkomst tot

op heden nog niet veel opgeleverd. De klachten bij de buurtbewoners blijven aanslepen.

Milieu-inspectie echter is al veel langer op de hoogte van de zware verontreinigingen in Buggenhout. Volgens de wet moet bij het vaststellen van zo'n zware milieuovertredingen een proces-verbaal opgesteld worden. Het is dus onvoorstelbaar dat dit niet is gebeurd, naast het verzwigen van informatie gedurende twee jaar van de formaldehyde-emissie. Gezien de ernst van de overtrekking, zouden er ook immissiemetingen moeten gebeurd zijn. Hierbij meet men de overschrijdingen in de buurt en de impact op de bewoners. Als dat niet gebeurt, en de burens worden in het ongewisse gelaten, is het achteraf makkelijk zeggen dat de schade voor de buurt niet bewezen is. Wat milieu-inspectie wel gedaan heeft is uitstel verlenen aan Wattex: na de eerste metingen voorjaar 2000 werd vooropgesteld dat de bedrijfsleiding tegen juni 2001 met alles moest in orde zijn. Wegens 'tijdverlies' werd dit december 2002, en dan juni 2002.

Geterroriseerde buurt

Naast Caroline is er een paardenfokkerij. De eigenares Sarah, vertelt: "Sinds twee jaar heb ik last van acute sinusitis. Ik ben rond die tijd naar hier verhuisd en van werk veranderd en heb altijd gedacht dat het de airco op het werk was. Ik veranderde opnieuw van werk maar de wekelijks sinusitisaanval bleef. Het werd mij duidelijk toen ik op een middag in de stal had gewerkt in de erge rook. Ik werd daar moe, ziek en kreeg een nieuwe sinusitisaanval. De gezondheid van de paarden is ook rampzalig: ze hebben al onverklaarbare huidletsels gehad, te wijten aan allergische huidreacties. Maar de merries hebben vooral vruchtbaarheidsproblemen. Merrie één heeft cyclusproblemen en krijgt progesteron. Merrie twee haar cyclus ligt ook stil. Merrie drie werd gedekt in april maar had een embryonale sterfte na 30 dagen. Merrie vier heeft al enkele embryonale sterftes achter de rug. Na de laatste poging werd de vrucht progesteron toegediend. Merrie vijf kreeg in april een veulen maar dat is overleden. Hoewel het veulen één week over tijd was, had het de symptomen van een prematuur. Vast staat dat de problemen veroorzaakt worden door de locatie, dus waarschijnlijk de formaldehyde. De merries hebben vroeger op andere plaatsen nooit problemen gehad. De financiële schade die we geleden hebben is niet meer te dragen." Voor Sarah hebben de problemen nu lang genoeg geduurd. Zij verhuist binnenkort naar een buurland waar de milieuregels wel nageleefd worden.

Maar de wind blaast de rook niet enkel naar Caroline en Sarah. Na een buurtonderzoek blijkt dat zowat iedereen last heeft van het bedrijf. In de jaren '80 werd er al jarenlang actie gevoerd tegen Wattex door een buurtcomité uit de Kalkenstraat en omgeving. De klachten waren toen illegale afvalverbranding, enorme rook- en lawaaihinder. Rond 1990 viel het comité uit mekaar nadat de directeur van Wattex, Baert, een persoonlijke (!) klacht had ingediend tegen de woordvoerder. Meteen de reden om de personen in dit artikel een fictieve naam te geven. In de woorden van een buurtbewoner: "En toen bleef alles stil, behalve Wattex dan. Het is zoals voor velen, mij ook zo vergaan dat ik er op den duur geen moed meer in had." Verschillende leden van het comité zijn ondertussen verhuisd, de anderen ondergaan de

Gezondheidseffecten van formaldehyde

Formaldehyde is een kleurloos, wateroplosbaar gas. Het is in staat verbindingen te vormen met ondermeer DNA en RNA. Het heeft een irriterend effect op de slijmvliezen van keel- en neusholte en op de ogen. De penetrante geur is zeer hinderlijk en veroorzaakt dikwijls hoofdpijn.

Chronische blootstelling van reeds 1,6 ppm veroorzaakt vermoeidheid, hoofdpijn en irritatie van het slijmvlies. Bij langdurige blootstelling kunnen ademhalingsstoornissen optreden. Het longvolume vermindert en de kans op astma-aanvallen bij astmapatiënten stijgt.

Het internationaal Agentschap voor Kankeronderzoek (IARC, International Agency for Research on Cancer) klasseert formaldehyde als een categorie 2A – stof, m.a.w. de stof wordt als "waarschijnlijk kankerverwekkend" beschouwd. Categorie 2 A omvat een reeks stoffen waarvan, volgens strenge wetenschappelijke maatstaven, voldoende bewezen is dat ze kanker veroorzaken bij dieren, maar waarvan het nog niet absoluut zeker is dat ze kanker veroorzaken bij de mens (nog onvoldoende epidemiologische gegevens, onderzoek nog aan de gang,...). Het bestaande epidemiologische onderzoek verwijst in het geval van formaldehyde naar mogelijke relaties met nasopharyngale kanker of soms longkanker. Recent wetenschappelijk onderzoek wijst ook op negatieve effecten voor zwangere vrouwen en de foetus.

Acute gezondheidseffecten Janssens, (P.) & Hens, (L.), Mens en milieu, onze gezondheid bedreigd?, Stichting Leefmilieu, Antwerpen, 1997)

wet van de sterkste. Meer dan tien jaar later blijkt dat nog altijd Wattex te zijn en de burens, die mogen ziek zijn en zwijgen.

Een bewoner vindt dat de situatie de laatste jaren onhoudbaar is geworden. Hij houdt schapen in een weide achter zijn huis. De dampen pakken hem op de adem en hij krijgt hoofdpijn en braakneigingen als hij op zijn weide rondloopt. Al vijftig jaar houdt hij hier beesten en dit voorjaar heeft hij voor de eerste keer meegemaakt dat vijf van zijn schapen hun lammeren te vroeg hebben afgeworpen. Niet normaal meer, en dat vindt ook zijn vrouw. Zij heeft sinds enkele jaren last van jeuk, huidirritatie en hoofdpijn, problemen die zij vroeger niet had.

Een ander gezin uit de Kalkenstraat beklaagt zich al langer dat ze hier komen wonen zijn. Zes jaar geleden zijn ze hier komen wonen, en vanaf dan hebben ze alleen nog maar problemen gekend. Ze hebben twee kindjes, Jonas, geboren in 1996 en Stefaan, geboren in 1999. Jonas heeft constant een verkoudheid, zeer veel keelontstekingen en beginnende bronchitis. Stefaan had drie maand na zijn geboorte al een eerste longontsteking. Hij heeft altijd een loopneus en veel keelontstekingen en infecties op de luchtwegen. Speciale onderzoeken met röntgenfoto's en bloedonderzoeken leverden geen verklaring op. Toeval of niet, dit zijn allemaal gevolgen van blootstelling aan formaldehyde. Voorjaar 2001 bedroegen de dokterskosten, zonder de zware medicatie, op anderhalve maand 250 euro voor de twee kindjes. De reactie van milieu-inspecteur Frans van der Cruyssen in één van zijn weinige contacten met de buurt: "Ge wilt toch niet dat ik uw dokter betaal, madammeke?" Mevrouw heeft veel last van hoofdpijn en keelpijn, en haar

© Frans Geys

Het is totaal onverantwoord om een vervuילend bedrijf als Wattex midden in een woonzone te laten functioneren.

man heeft veel keelontstekingen en andere aandoeningen van de luchtwegen. Die problemen heeft hij sinds een jaar of vier. De kinderen verblijven veel bij de grootouders, en als er niets verandert zal verhuizen de enige optie zijn.

Achter elke deur in de buurt rond het bedrijf vindt men gelijkaardige verhalen van geterroriseerde en getraumatiseerde mensen. Sinds juni is het bedrijf zagezeggd aan het werk met formaldehyde-vrije producten. De bewoners hebben wel nog altijd last van de rook die uit de schouwen komt en ze zouden de samenstelling willen kennen van datgene wat hen nu boven het hoofd hangt. De buurtbewoners geloven niet meer in goede bedoelingen en loze beloften en willen dat er snel iets gebeurt.

Maar niet alle informatie die over Wattex te vinden is, heeft een negatieve toon. Zo staat er in een verslag van de VITO (Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek) te lezen dat Wattex een voorbeeldig bedrijfje is. "... hun grootste concurrent Hoechst heeft een labo dat tien keer groter is. Nochtans slaagt Wattex erin met betere producten voor de dag de komen. Dit is een hele prestatie..." Cynisch toch, hoe een bedrijf de hemel wordt in geprezen terwijl het de volksgezondheid volledig aan zijn laars lapt. Hoe de zaken in Buggenhout zullen aflopen, is nog niet duidelijk. Dat er nog heel wat stinkende potjes zullen opengedaan worden, daar valt wel niet over te twijfelen. ■

AANSLUITING GEMIST?

Sinds 1985 ijvert de **Bond van Trein-, Tram- en Busgebruikers** vzw voor een veilig, stipt, snel en comfortabel openbaar vervoer, en dit dankzij de inzet van vele tientallen vrijwilligers, ondersteund door een kleine maar professionele ploeg.

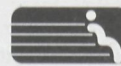
Naast onze activiteiten op het vlak van onderzoek, advies, vertegenwoordiging en sensibilisatie beschikt de BTTB tevens over een actief verenigingsleven, met o.a. regionale en thematische werkgroepen, leerrijke en ontspannende uitstapjes in binnen- en buitenland én een jaarlijks georganiseerde ledendag.

Dankzij de steun van onze leden is de BTTB uitgegroeid tot een slagvaardige organisatie die zowel bij de bevoegde overheden (lokaal, regionaal, federaal, Europees) als bij de vervoerbedrijven de belangen van de openbaarvervoergebruikers behartigt.

Heeft u interesse om mee onze werking te ondersteunen? Vraag dan de gratis voorstellingsbrochure per e-post (peter.staelens@bttb.be), telefoon (09 - 223 86 12), fax (09 - 233 97 29) of per gewone post (Hubert Frère-Orbanlaan 570, 9000 Gent). Voor meer informatie kan u ook surfen naar www.bttb.be

Lid worden kan vanaf € 8,68 (over te schrijven op rek. 068-2075810-37 met vermelding 'nieuw lid'). U ontvangt 4 maal per jaar ons tijdschrift.

Nieuwe leden ontvangen een welkomstpakket met wandelroutes waarvan begin- en eindpunt bereikbaar zijn met het openbaar vervoer.

AANSLUITING VERZEKERD! B T T B

NATUURVERENIGINGEN KUNNEN HET HEFT IN EIGEN HANDEN NEMEN VISMIGRATIE MOGELIJK TE MAKEN

Vrije migratie voor alle vissen tegen 2010

Vismigratie is een thema dat slechts zelden aan de oppervlakte komt. Nochtans beweegt er heel wat in Vlaanderen rond vismigratie. De gewestelijke administraties werken sinds enige tijd aan de problematiek. De lokale besturen blijven voorlopig achter.

Het wordt echter tijd dat ook de natuur- en milieubeweging zich meer gaat bezighouden met de toestand van onze waterlopen. De aanpak van de versnippering van de waterwegen kan immers een aanzet betekenen om het herstel van de waterlopen te starten.

Het verhaal van de Vlaamse beken en rivieren is tragisch. In een keurslijf gedwongen door recht-trekking en indijking, in stukken gehakt door honderden stuwen en genekt door grootschalige watervervuiling. De gekanaliseerde waterlopen die nu door onze landschappen stromen zijn een karikatuur van wat een beek of rivier eigenlijk zou moeten zijn.

Langzaamaan komt er verbetering in de kwaliteit van het water. Het is dan nu ook tijd om van de andere problemen werk te maken. Versnippering van de waterlopen maakt dat zowat alle waterlopen onderbroken zijn door stuwen, sluizen, dammen, duikers, bodemvallen, ... Al deze structuren blijken moeilijk of niet te passeren voor vissen. De versnippering van de waterlopen heeft er,

samen met de slechte habitatkwaliteit en de vervuiling, voor gezorgd dat vele vissoorten in Vlaanderen zeldzaam geworden of zelfs uitgestorven zijn.

Volgens een Benelux beschikking (26 april 1996) moet in Vlaanderen tegen 2010 overal vrije vismigratie mogelijk zijn. In het Ontwerp Milieubeleidsplan wordt dit vertaald door de stelling dat 75% van de prioritaire vismigratieknelpunten tegen 2007 moet opgeheven zijn.

Prioritair zijn de waterlopen die ofwel van groot ecologisch belang zijn, ofwel als belangrijke migratieweg dienst doen. Zowel AMINAL, AWZ en regionale overheden zijn bevoegd voor de problemen met vismigratie. AMINAL (afd. Water en afd. Bos en Groen) is reeds lang bezig met de problematiek. Op een studiedag rond vismigratie

Tekst: Wim Van Gils

bleek echter dat de resultaten op het terrein zeer beperkt blijven, vooral bij gebrek aan sterke juridische middelen en voldoende mankracht. Minister Dua had zich echter geëngageerd om een uitvoeringsbesluit vismigratie te schrijven en meer budget vrij te maken om aan deze problemen het hoofd te bieden. De zaak zit echter in het slop en van bijkomende budgetten is er geen sprake.

De provincies, gemeenten, polders en wateringen hebben tot op heden veelal geen coherent beleid inzake vismigratie. Met de nieuwe samenwerkingsovereenkomst komt daar hopelijk verandering in. Bij de opheffing van prioritaire vismigratieknelpunten kan de gemeente en/of provincie 50% subsidie ontvangen. Gemeenten die een DULO-waterplan opgemaakt hebben kunnen voor ecologisch herstelprojecten 75% subsidie ontvangen. Daar de provincies in de toekomst een coördinerende rol willen opnemen in de deelbekkencomités, zullen in eerste instantie zij nog een serieuze inhaalbeweging mogen maken.

Doe het zelf!

Er zijn veel mogelijkheden om als lokale natuur- en milieuvereniging impulsen te geven aan de aanpak van vismigratieknelpunten. Het belangrijkste is om ervoor te waken dat er geen nieuwe knelpunten ontstaan, bijvoorbeeld bij nieuwe werken aan de waterlopen. Daarnaast kan je aan de gemeente vragen om in het kader van de samenwerkingsovereenkomst werk te maken van de sanering van knelpunten. De oplossing van zulke knelpunten wordt in de meeste gevallen opgenomen in een groter project rond ecologisch beekherstel. Als natuurvereniging heb je soms ook zelf expertise in huis rond waterecosystemen en kan je van daaruit voorstellen tot oplossingen voordragen. Zo werd er in de Bosbeek al een project gerealiseerd ism Natuurpunt.

Meer informatie

Op www.vismigratie.be kan je uitpluizen welke vismigratieknelpunten zich in jouw omgeving bevinden. Er is ook algemene informatie rond het onderwerp te vinden, al is die voorlopig nog beperkt. In de loop van het komend jaar zal de site gevoelig worden uitgebreid.

Recent werd door AMINAL afdeling Water, het IN en het IBW een studiedag over vismigratie georganiseerd. De referatenmap van deze studiedag kan besteld worden bij Helen.Blow@instnat.be of door overschrijving van € 3 op rekeningnummer 091-2226013-86 met vermelding "referatenmap studiedag vismigratie".

In de Bosbeek werkte Natuurpunt samen met de gemeente een aantal knelpunten voor vismigratie weg.

Bike+10 wil ruchtbaarheid geven aan Johannesburg

Bike+10 is een Europese fietstocht die deze zomer doorgaat, om ruchtbaarheid te geven aan het belang van de top Duurzame Ontwikkeling in Johannesburg. Meer dan 500 jongeren zullen uit alle hoeken van Europa naar een plaatsje in Duitsland fietsen. Met straattheater, acties, workshops en discussies werken ze onderweg rond gelijkheid, milieu, economie en democratie. 10 dagen later en 500 kilometer verder komen ze aan in Göttingen voor een 4-daags eindfestival. Meer info: www.jnm.be

Mailinglijst autodelen geopend

Er is een mailinglijst geopend over autodelen in Vlaanderen. Je kan je hierop inschrijven door een e-mail te sturen naar: auto-delen_mailinglijst@autodelen.net. Meer informatie bij Christel Grieten, t: 03.236.14.31, autopia@autodelen.net, www.autodelen.net

Argentinië trekt meer ecotoeristen wegens crisis

Heel wat welgestelde Ecuadorianen, Brazilianen en Peruvianen bezoeken het economisch zwaar getroffen Argentinië. De bezoekers worden smalend ecotoeristen genoemd, omdat zij uit zijn op koopjes, ten gevolge van de economische crisis.

Congres Natuur- en Milieu-educatie

In mei 2003 vindt in Portugal het eerste FWEEC congres plaats over NME. Het initiatief wil onderzoekers, leraren en professionals uit de NME-sector bij elkaar brengen. Meer info op www.1eec.net

Europees parlement stemt voor strengste GGO-labeling ter wereld

Begin juli keurde het Europees parlement nieuwe regels over de labeling en traceerbaarheid van genetisch gemodificeerde voedsel en veevoeder. Daarmee kan Europa de strengste reglementering voor de labeling van GGO's ter wereld krijgen. Europese consumenten en landbouwers krijgen zo de volledige vrijheid over welke producten ze willen eten en gebruiken.

De Hangende Tuinen van Tokyo als natuurlijke airco

Eigenaars van appartementsgebouwen in Tokyo zijn begonnen met het massaal aanplanten van tuinen bovenop hun daken. De tuinen zorgen voor enorme afkoeling in de zomer. Dat is nodig, want door de enorme hoeveelheden asfalt en beton wordt de hitte gevangen gehouden. Tokyo heeft trouwens een wet uitgevaardigd die de daktuinen verplicht bij gebouwen van een bepaalde oppervlakte.

EU DOET PROGRESSIEVE VOORSTELLEN HERZIENING LANDBOUWBELEID

In het vorige nummer van Milieurama werd uitvoerig aandacht besteed aan duurzame landbouw. Daarin stelden we ondermeer dat een radicale hervorming van het Europese subsidiebeleid noodzakelijk is om tot een mens- en milieuvriendelijke plattelandontwikkeling te komen. Op woensdag 10 juli maakte Europees Commissaris Fischler zijn voorstellen inzake het Europese gemeenschappelijke landbouwbeleid bekend. Daarin presenteert hij heel wat progressieve ideeën die duidelijk tegemoet komen aan een aantal groene verzuchtingen. Het koppelen van een reeks minimum milieuvoorwaarden aan het toekennen van inkomenssteun, zoals wordt voorgesteld door de Commissie, is al jarenlang een vraag van de milieu- en natuurbeweging. Toepassing hiervan is voor de landbouw een stimulans om te komen tot respect voor milieu en natuur, dierenwelzijn en voedselkwaliteit, mits de minimumvoorwaarden voldoende scherp worden gesteld. Ook positief is dat de inkomenssteun voor de grotere bedrijven geleidelijk aan zal worden verminderd tot 20% over 7 jaar. Kleine en arbeidsintensieve landbouwbedrijfjes worden hierbij ontzien. De ontkoppeling van de inkomenssteun van de aard van de productie kan ook alleen maar worden toegejuicht: zo zullen boeren hun productie niet langer afstemmen op de landbouwpremies, iets wat in de praktijk immers alleen maar tot overproductie heeft geleid.

Groot was de teleurstelling toen België de voorstellen met de grond gelijk maakte. Er zijn uiteraard nog grote hiaten, zo is er bijvoorbeeld nog geen

sprake van het afschaffen van de exportsubsidies. Praktische problemen zijn er ook nog: zoals het feit dat verschillen in inkomenssteun gebaseerd zullen zijn op de keuzes die de boer in het verleden heeft gemaakt. Iemand die overschakelt van een graan-gewas naar, zeg maar, aardappelen, zou dan meer steun krijgen dan iemand die steeds al aardappelen heeft geteeld. Problemen zijn er echter om opgelost te worden, en meteen het kind met het badwater weggooien, zoals België doet, zal op termijn onze kleine landbouwers niet veel voordelen opleveren.

Esmeralda Borgo

ALT VOERT PROEFPROJECTEN AGRARISCH NATUURBEHEER UIT IN WEST-VLAANDEREN

Meer natuur op landerijen van de boeren krijgen. Dat is het opzet van een aantal proefprojecten van de ALT, de Administratie van Land- en Tuinbouw. Door enkele landbouwers kennis te laten maken met agrarisch natuurbeheer, hoopt de ALT andere boeren aan te zetten hetzelfde te doen.

Zo is er het bedrijf van Ignace Louwagie. Hij heeft een 30-tal melkveekoeien, en 35 stuks jongvee. Voornaamste gewassen die verbouwd worden zijn maïs, suikerbieten, bloemkool en rabarber. Na een oproep in de pers om mee te werken aan een project rond agrarisch bleek dat de ambities van Ignace voornamelijk lagen richting erf- en landschappelijke beplanting. Na grondig overleg kwam er een definitief bedrijfsnatuurplan uit de bus rollen. De meeste van de voorgestelde maatregelen werden in het najaar van 2001 uitgevoerd door een team van de Landschapswacht van het Regionaal Landschap West-Vlaamse Heuvels.

Aan het begin en het einde van de oprijlaan naar de erfgebouwen werden enkele lindebomen aangeplant als teken van gastvrijheid. Daartussen kwam een haag van Spaanse aak. Het weilandperceel grenzend aan de straatkant werd ingekleed met een gemengde haag met streekeigen soorten, afgewisseld met hier en daar een gewone es. Verder werden enkele groepjes zomereik aangeplant in de buurt van de noordkant van een veedrinkpoel. Dit om voor beschutting

te zorgen voor het grazende vee.

Enkele majestueuze oude knotpopulieren waren dringend aan een opknappbeurt toe. Om het afscheuren van takken tegen te gaan, moesten de knotbomen geknot worden. Een loods werd verder ingekleed met een haagbeukhaag. Aan de overkant van de weg bevindt zich nog een weide waar het jongvee graast. Dit weiland werd ingekleed met voornamelijk enkele groepjes zomereik en enkele gewone essen.

Een steenuiltje dat graag zijn nest maakt in knotbomen werd reeds geregeld door de landbouwer opgemerkt in een aanpalend schuurtje. Daar werd nu een steenuilenkast opgehangen. Ook enkele koppeltjes boerenzwaluw zijn graag geziene en trouwe gasten op het bedrijf van Ignace. Voorwaarde van alle werken is wel dat alles gebeurt in overleg tussen de natuurdeskundige en de bedrijfsleiders, en dat de voorgestelde maatregelen op bedrijfsniveau bekeken en bediscussieerd worden. De activiteiten op het bedrijf van Ignace wekte reeds belangstelling bij een collega boer vlak in de buurt. Ook de demonstratiedag op dit bedrijf georganiseerd op 19 december 2001 trok heel wat geïnteresseerden. Een teken dat agrarisch natuurbeheer steeds meer bedrijfsleiders gaat boeien...

Wouter Demey

Hout als grondstof centraal in De Week van het Bos

Het vallen van de bladeren staat in Vlaanderen synoniem voor de Week van het Bos. Van 6 tot 13 oktober staan de Vlaamse bossen centraal in een groot bosfeest. De afdeling Bos & Groen van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap en de Vereniging voor Bos in Vlaanderen (VBV) serveren in gans Vlaanderen een gevarieerd aanbod bosactiviteiten. De rode draad door deze Week van het Bos is hout als hernieuwbare en duurzame grondstof.

Reeds 24 jaar lang, tijdens de eerste week van oktober, is de Week van het Bos het grootste bosenvenement in Vlaanderen. Tijdens die week bezoeken tienduizenden mensen het bos. Duizenden kinderen gaan samen met de klasge-

noten en leraar op onderzoek in het bos. Het centrale thema van de Week van het Bos dit jaar is de grondstof hout. Hoe hernieuwbaar en duurzaam is deze grondstof? In de beheervisie houdt de afdeling Bos & Groen terdege rekening met de houtproductie. Duurzaam bosbeheer is een eerste stap om hout als grondstof te vrijwaren. Maar hoe springt de houtsector, van exploitant over verkoper tot schrijnwerker, om met deze grondstof? Vlaanderen importeert elke dag 400 vrachtwagens hout om aan de vraag van de consument te kunnen voldoen.

De VBV organiseert op dinsdag 8 oktober 2002 een studiedag rond houtproductie in Vlaanderen. Zowel de bos- als de houtsector lichten een tipje van de sluier op inzake de duurzaamheid en hernieuwbaarheid van de grondstof hout.

De Week van het Bos is een bosfeest in alle Vlaamse provincies: er worden boswandelingen, tentoonstellingen, workshops, ... georganiseerd. In alle Vlaamse provincies starten de buitendiensten van afdeling Bos & Groen en de VBV tal van activiteiten op. De Week van het Bos sensibiliseert iedereen voor meer en beter in Vlaanderen! Met de steun van lokale overheden, organisaties en verenigingen wordt de Week van het Bosboodschap uitgedragen naar het brede publiek.

Meer info: www.vbv.be

Bekaert opent fabriek voor fotovoltaïsche zonnecellen in VS

Op 24 juni 2002 heeft in Auburn Hills (Michigan, VS) de officiële opening plaatsgevonden van de een fabriek voor zonnecellen op basis van dunne film Si-technologie. Bekaert ECD Solar Systems is een joint venture tussen Bekaert en het Amerikaans bedrijf United Solar Systems

Corporation. Met de nieuwe fabriek wil Bekaert een antwoord geven op de stijgende vraag naar zonnecellen, vooral in de VS. Naast Bert De Grave, vroeger gedelegeerd bestuurder van de VRT, vinden er blijkbaar nog heel wat mensen werk bij Bekaert.

71% VAN VLAAMSE GEMEENTEN TEKENEN IN OP SAMENWERKINGSOVEREENKOMST

Envirodesk - Alle provincies en 219 van de 308 Vlaamse gemeenten (71%) krijgen extra geld van Vlaams minister van Leefmilieu en Landbouw Vera Dua voor een duurzaam lokaal milieubeleid. De provincies, steden en gemeenten tekenden, op verschillende niveaus, in op de nieuwe samenwerkingsovereenkomst die hen aangeboden werd door de Vlaamse overheid. 83 gemeenten hebben bovendien de kans gegrepen om een duurzaamheidsambtenaar aan te werven.

Vier van de vijf provincies ondertekenden op niveau 2. Koplopers in een vernieuwend duurzaam milieubeleid zijn De Panne, Duffel, Edegem, Geel, Kinrooi, Oud-Heverlee en Rumst. Van de dertien centrumsteden hebben er tien de overeenkomst ondertekend: Antwerpen, Brugge, Gent, Genk, Hasselt, Leuven, Mechelen, Kortrijk, Oostende en Turnhout. Wil u weten hoe uw eigen stad of gemeente scoort, dan kan u terecht op www.samenwerkingsovereenkomst.be. Het belang van deze overeenkomst is groot. Werken aan een beter leefmilieu begint

namelijk op lokaal vlak. Bovendien kan op het lokale niveau de bevolking heel direct betrokken worden bij het milieubeleid. Het lokale niveau is dan ook hét niveau bij uitstek om mensen te sensibiliseren: de bevolking kan gemotiveerd worden om het energieverbruik te beperken, kan warm gemaakt worden om aan afvalpreventie te doen of om mee te werken aan een duurzaam waterbeleid.

De nieuwe samenwerkingsovereenkomst legt een heel sterke klemtoon op duurzaamheid. Lokale overheden zullen talrijke acties kunnen ondernemen, waarvoor zij op financiële steun van de Vlaamse overheid kunnen rekenen. Deze acties zullen evenwel een zekere samenhang moeten vertonen: de lokale overheden moeten een geïntegreerd beleid voeren. Dit wil zeggen dat milieuoverwegingen meer dan vroeger moeten meespelen bij beslissingen in andere beleidsdomeinen. En dit wil ook zeggen dat het milieubeleid voortaan meer moet zijn dan enkele losstaande acties.

Op 16 september organiseert de MiNa-Raad een hoorzitting Duurzame Ontwikkeling in het Vlaamse Parlement

Bedoeling is de resultaten van de Wereldtop in Johannesburg te analyseren en de gevolgen voor Vlaanderen, België en Europa te overlopen. Onder de sprekers onder andere: Olivier Deleuze, Vera Dua, Dirk Sterckx, Kathleen Van Brempt en Nelly Maes, Jan De Smedt en Hans Bruyninckx... Meer info over het programma en de practica vindt u terug op <http://www.minaraad.be>

**LAGAE
HOUT**

**FSC Hout
staat voor hout uit een
duurzaam beheerd bos.**

Onvoldoende beschikbaar?

**Met onze materialen
bouwt u
een volledig FSC-huis!**

Volgende materialen verkrijgbaar:

- constructiehout
- terrashout en buitentoepassingen
- plaatmateriaal
- hout voor binnentoepassingen
- plankenvloer

FSC Hout

LAGAE HOUT nv
GRAAF KAREL DE GOEDELAAN 32
8500 KORTRIJK
Tel. 056 22 14 29 • Fax 056 20 32 80
www.lagae.be • info@lagae.be

Vragen?

FSC info: 056 23 08 34

FSC Trademark © 1996 Forest Stewardship Council A.C.
FSC Hout is afkomstig uit goed beheerde bossen
en is onafhankelijk gecertificeerd volgens richtlijnen van FSC

301-COC-0229

BBL LANCEERT ON-LINE AANKOOPGIDS VOOR MILIEUVRIENDELIJKE PRODUCTEN OP SCHOOL

Schoolkoopwijzer.be, schoolpoort voor groene productinformatie

Tekst: Tineke Van Engeland

Bestaan er automaten voor fruitsap in retourverpakking en waar vind ik die? Hoe komt onze school aan een drinkwaterfontein? Kunnen we daar subsidies voor krijgen? Welke soorten zelftapsystemen bestaan er en waar kunnen we die vinden? Is er in de buurt van mijn school een drankenhandel die retourflessen kan leveren? Op al deze vragen vindt u sinds kort een antwoord op www.schoolkoopwijzer.be.

Heel wat scholen in Vlaanderen besteden aandacht aan milieueducatie. Niet alleen wordt in de lessen dieper ingegaan op milieuproblemen, ook zetten vele scholen een heus milieuzorgsysteem op. Bij de concrete uitvoering van milieumaatregelen stuiten scholen echter op praktische hinderpalen door een gebrek aan betrouwbare en bruikbare productinformatie. Bond Beter Leefmilieu presenteert vanaf juni 2002 een internetgids die deze nood aan informatie over groene schoolproducten inlost. www.schoolkoopwijzer.be geeft voor veel voorkomende schoolproducten de meest relevante milieucriteria en een lijst met merken en aanbieders van milieusparende alternatieven.

Milieuzorg op school

Vele scholen hebben het reeds begrepen: milieueducatie dient breed te worden opgevat. Het gaat niet alleen om het onderwijzen over milieuproble-

matiek, maar ook om het aanscherpen van milieubewustzijn, verantwoordelijkheidszin en gedragsverandering bij leerlingen.

Het invoeren van een milieuzorgsysteem op school biedt uitgelezen kansen om aan milieueducatie te doen. Een milieuzorgsysteem vormt een systematisch geheel van maatregelen en voorzieningen, gericht op inzicht krijgen in milieuaantasting en op voorkomen en beheersen van de milieubelasting. Zowel in het lager, secundair als hoger onderwijs worden vanuit de Vlaamse overheid succesvolle programma's opgezet om milieuzorg te bevorderen ('Milieuzorg Op School (MOS)' of 'Groene School').

Concrete productinformatie

Met het websiteproject www.schoolkoopwijzer.be biedt de Bond Beter Leefmilieu een toegankelijke aankoopgids aan die deze nood verhelpt en een

milieuverantwoorde aankoop van de meest gebruikte producten op school mogelijk maakt. Enerzijds licht de site www.schoolkoopwijzer.be per product of productcategorie de meest relevante milieucriteria toe en worden de meest ecologische producttypes aangeduid. Anderzijds overloopt de aankoopgids voor de meest ecologische keuzes welke merken op de markt zijn en bij welke leveranciers scholen terecht kunnen. Per product worden ook heel wat praktische vragen beantwoordt en mogelijke vooroordelen weerlegd. Telkens komen ook tips, goede praktijkvoorbeelden en doorverwijzingen voor meer achtergrondinformatie aan bod.

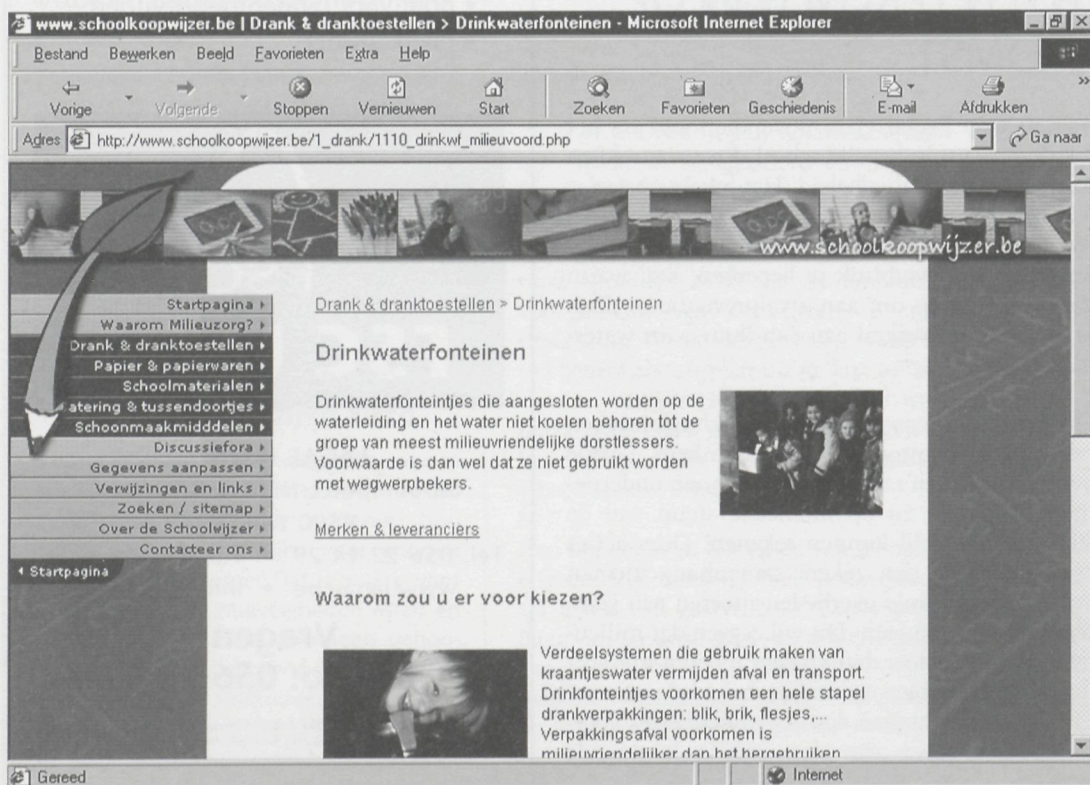
Interactief

Omdat productinformatie relatief snel wijzigt, kiest BBL voor een website als informatiedrager: www.schoolkoopwijzer.be. Dit laat toe om kort op de bal te spelen telkens zich nieuwe marktontwikkelingen voordoen. Bovendien kunnen eventuele foute of ontbrekende gegevens vlot aangepast worden. Werken met internetpagina's maakt het eveneens mogelijk bezoekers aan het woord te laten en interactief informatie in te winnen. Scholen kunnen hun positieve of negatieve ervaringen delen, tips uitwisselen, wijzen op nieuwe producten, enz... Schooldirecties, aankoopverantwoordelijken, maar ook de leerlingen zelf kunnen via invulformulieren en via een discussieforum commentaar leveren op de inhoud van de website.

Starten met drank

Drank & dranktoestellen vormen de eerste afgeleverde productgroep op de site. www.schoolkoopwijzer.be zocht uit wat de meest milieusparende manier is om niet-alcoholische dranken (water, zuivel, fruitsap en frisdrank) op scholen te serveren. Het milieuprobleem bij drank situeert zich bij de grote hoeveelheid verpakkingsafval die het verbruiken van dranken met zich meebrengt. Alle dranksystemen die geen of minder afval met zich meebrengen kregen dan ook een plaatsje op de website, de beste voorop.

Voor de overige productgroepen is het wachten tot later. In de toekomst zullen ook schoolmateriaal, catering en tussendoortjes en schoonmaakmiddelen op de site toegelicht worden.

Surf naar de BBL-site www.schoolkoopwijzer.be voor handige milieu-informatie van belangrijke schoolaankopen.
Mail: info@schoolkoopwijzer.be

BBL BRENGT STUDIE UIT OVER DE PROBLEMEN MET BAGGER-SLIB EN RUIMINGSSPECIE

Liever dweilen met de kraan dicht

Tekst: Birgit Van Campenhout

Door erosie en lozingen slibben de Vlaamse waterlopen dicht. Om ze terug open te krijgen, moet er heftig gebaggerd worden. Maar waar al dat slib – vaak vervuild – naartoe moet, dat is nog niet duidelijk. BBL werkte een studie uit over het onderwerp: "Dweilen met de kraan dicht".

Baggerspecie en ruimingsspecie. We hebben er te veel van en het is enorm vervuild. Op basis van 150 meetplaatsen, beheerd door de Vlaamse Milieumaatschappij, werd 80% van de waterbodems verontreinigd tot sterk verontreinigd bevonden. Koper, minerale olie, chroom, cadmium, lood en arseen bevinden zich in hoge concentraties in de bodem van onze waterlopen. Daarom kunnen waterlopen niet zonder meer uitgebaggerd worden. Want het is niet duidelijk wat er moet gebeuren met de verontreinigde baggerspecie.

Baggerwerken zijn in Vlaanderen niet langer vanzelfsprekend door de vervuiling en de enorme hoeveelheden slib. Daarom is er in de loop van de jaren een achterstal opgebouwd van maar liefst 9 870 041 ton droge stof, volgens een studie uitgevoerd door IMDC. Daar bovenop mogen we ons verwachten aan een jaarlijkse aangroei 4 639 103

ton droge stof bagger- en ruimingsspecie. Naast verontreiniging is enorme erosie van landbouwgronden die plaatsvindt in Vlaanderen een bron van achterstal en jaarlijkse aangroei. Zo is in Vlaanderen 40% van het landareaal gevoelig aan erosie. Dit houdt in dat bij zware regenval bodem met meststoffen en pesticiden afgevoerd worden naar waterlopen, waarna deeltjes met polluenten gaan bezinken op de waterbodem.

Beleid baggerspecie in het slop

De echte kern van deze problemen is terug te vinden bij het beleid of liever bij het gebrek eraan zowel op Europees als nationaal niveau. Het juridisch kader inzake de bagger- en ruimingsspecie is teleurstellend. Wat Europese regelgeving betreft, is er geen enkele richtlijn specifiek handelend over de problematiek. Op internationaal niveau is het al niet veel beter. Indien er al sprake

is van baggerspecie hebben de overeenkomsten geen bindend karakter. Sancties worden er al evenmin opgelegd. De Vlaamse wetgeving van toepassing is vrij complex en vaak ontoereikend. Zo ontbreekt het Vlaarbo aan normen voor waterbodems en de zeer dun gezaaide wetgeving die ingrijpt op niveau van preventie is te soepel.

BBL bepleit ommekeer beleid

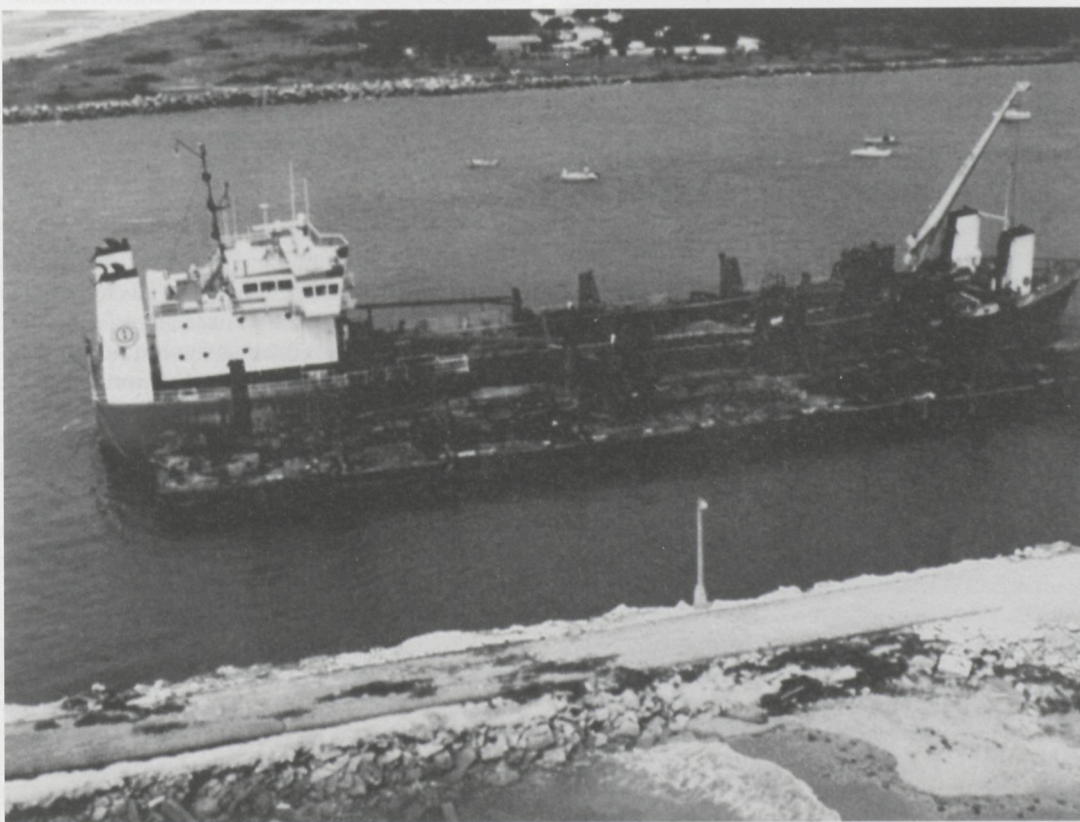
In haar beleidscahier "Dweilen met de kraan dicht" vraagt Bond Beter Leefmilieu een ommekeer in het beleid van de voorbije jaren en dringt aan op een globaal en duurzaam baggerbeleid. Preventie is in deze visie prioritair. Om het "Dweilen met de kraan dicht" – of het baggeren met enig resultaat – te verwezenlijken moet op het veld begonnen worden met de sanering van verontreinigde waterbodems en tegelijkertijd met paal en perk te stellen aan de erosie. Dat kan bijvoorbeeld door de aanleg van bufferstroken een verplichtend karakter te geven in erosiegevoelige en waardevolle gebieden. Ook het 'stand-still' principe moet hierbij gerespecteerd blijven. Kwalitatief goede waterbodems mogen geen achteruitgang kennen.

Bij de sanering van de Vlaamse waterbodems moet niet of minimaal verontreinigde specie in aanmerking komen voor hergebruik als bodem of bouwstof, onder strenge milieuhygiënische voorwaarden. Verontreinigde specie kan na verwerking ingezet worden als bouwstof (mits immobilisatie) en als grondstof voor grind, baksteen of basalt. Tot slot moeten sterk verontreinigde restfracties in gecontroleerde omstandigheden geborgen worden op 'veilige' afstand van omwonenden.

Een studie naar de relatie tussen gezondheid en stortplaatsen van baggerspecie laat nog steeds op zich wachten. Een dergelijk onderzoek zou nochtans een belangrijke ondersteunende rol kunnen betekenen voor het inplanten van stortplaatsen.

Om tot realisatie van een duurzaam baggerbeleid te komen zal een zekere mentaliteitsverandering nodig zijn bij de overheid waarbij niet louter de economische en nautische belangen primeren. Ook voor ecologische en hydraulische impacten moet naar hoogwaardige oplossingen worden gezocht.

Het beleidsondersteunend cahier: "Dweilen met de kraan dicht, een visie op de baggerspecieproblematiek" kan besteld worden op het BBL-secretariaat, Tweerkenstraat 47, 1000 Brussel, info@bondbeterleefmilieu.be, tel 02.282.17.20, fax: 02.230.53.89. De prijs bedraagt 7,50 euro.

Door de vervuiling en de enorme hoeveelheden slib zijn baggerwerken in Vlaanderen niet langer vanzelfsprekend. Een enorme achterstal is het gevolg.

© Illinois nv

BELGISCHE ENERGIEREUS TRACTEBEL EXPLOITEERT VERVUILENDE KOLENCENTRALES EN DESASTREUZE WATERKRACHTCENTRALE IN BRAZILIË

Brazilië slaat groen en geel uit bij vooruitzichten toekomstig energiebeleid

De Belgische energiereus Tractebel, dochter van Suez, heeft een barslechte reputatie in Brazilië. Het opende er net een nieuwe, controversiële stuwdam. Ook baat Tractebel er verschillende vervuilende kolencentrales uit. **Ine Schils**, aan de slag bij Friends of the Earth in Brazilië, vertelt.

Brazilië is een land dat als geen ander mogelijkheden voor hernieuwbare energie zou kunnen "uitbuiten". Het potentieel aan windenergie wordt geschat op 28 000 MW. Kleine waterkrachtcentrales zouden 9800 MW kunnen opwekken. Het afval van de suikerrietsector alleen zou 3 852 MW elektriciteit kunnen genereren. Het zonoevergoten land dat, wanneer men 10% van de gedegradeerde grond van het Amazonewoud zou herplanten met palmolie, des werelds grootste producent van biodiesel zou worden. Het land waar men er in slaagde om in 1989 een percentage te halen van 90% auto's op alcohol op het totaal van de verkoop. Spijtig genoeg is al dat potentieel grotendeels onbenut, en zal het waarschijnlijk nog even zo blijven.

Onlangs was ik in Rio de Janeiro voor een vergadering met de werkgroep energie van het Braziliaans forum voor NGO's en sociale bewegingen. Rio de Janeiro, een prachtige bruisende maar helaas ook radioactieve stad. Naast de twee huidige kernreactoren, zijn er momenteel plannen, met reeds een prijskaartje van 1,7 miljoen dollar, om een derde reactor te bouwen, Angra III. De benodigde materialen zullen komen uit Duitsland. De Bondsrepubliek die, net als België, declareerde de nucleaire activiteiten in eigen land stop te zetten. Desalniettemin was de Duitse groene Minister Fell, die in eigen land de Wet Hernieuwbare Energie ontwierp, bereid de bouw van de centrale te vergoelijken.

De anti-Angra-III-campagnes worden de mond gesnoerd met de resultaten van een enquête waaruit blijkt dat de meerderheid van de lokale bevolking voor de kerncentrale is. Ironisch genoeg bleek de meerderheid van de respondenten "Ja" te zeggen tegen een kerncentrale, terwijl ze tegelijkertijd "Nee" antwoorden op de vraag of een kerncentrale elektriciteit kan opwekken.

Om een energiecrisis te voorkomen heeft de Braziliaanse regering enkele plannen opgesteld zoals bijvoorbeeld het Prioriteitsprogramma voor elektriciteitscentrales op steenkool en gas. Daarenboven worden overal in het land noodcentrales gebouwd met een DIESEL-generator. Maar hoe absurd het ook allemaal lijkt, het is nog niet gedaan... De regering promoot momenteel de bouw van een waterkrachtcentrale (Belo Monte) in het noorden van het land, op de rivier Xingu. Waar

we op het Braziliaans Congres voor Energie de initiatiefnemers, Electronorte, alleen maar hoorden pochen over de efficiëntie (productie in MW/opp. overstromd gebied) van de centrale, kwam ik op onze reünie een andere realiteit tegen, die van de plaatselijke bewoners. De stuwdam zal ervoor zorgen dat verschillende indianenstammen geïsoleerd komen te liggen door enerzijds het stuwmeer en een uitgedroogde rivier waarin geen enkele speerbare vis meer in te bespeuren zal zijn.

De plannen voor Belo Monte werden opgegraven uit een absurd ontwerp dat 12 jaar geleden op de tafel werd gegooid. Inderdaad, de oppervlakte die nu wordt overstromd is beduidend kleiner en het aantal te-verhuizen-Brazilianen ook. "Niet-betaalde" wetenschappers beweren echter dat de centrale nooit op haar capaciteit zal kunnen draaien zonder de andere 6 stuwdammen (die 12j. geleden gepland waren). De verzetactie is gelukkig groot: in de regio werden 150 vrijwilligers opgeleid op de misleidende wonderverhalen te relativeren en uit te zenden naar de gezinnen die vaak op tientallen km afstand van elkaar wonen, een groep specialisten (professoren van relevante wetenschapstakken) zal gelijklopend met de overheid een impactstudie opmaken, de indianen hebben een tweede grote ontmoeting gepland.

Want hoe wij ook waterkracht een stempel van duurzaamheid en schone technologie geven, zijn de megalomane projecten die hier oprijzen, moeilijk terug te brengen onder dezelfde rubriek. Het viel daarom zwaar, zoals eerder vermeld, te beslissen welk truitje aan te trekken op 1 juli wanneer Tractebel de stuwdam van Cana Brava inhuldigde en daarmee ook de miserie van honderden Braziliaanse families. Tegelijkertijd gaf Tractebel het startschot voor de uitstoot van beduidende hoeveelheden broeikasgassen door de verrotting van de vegetatie in het stuwmeer. Tractebel heeft in de zuidelijke regio ook twee elektriciteitscentrales, die worden gevoed door de exploratie van laagcalorisch steenkool met een hoog zwavelgehalte...maar geen nood. Niemand die deze emissies controleert. En trouwens, Brazilië heeft geen quota te halen voor Kyoto.

Gelukkig heeft de bevolking er hier in onze stad toch oren naar...we hebben ondertussen 150 inschrijvingen voor ons seminarie "Klimaatverandering en duurzaamheid in de steden - Alternatieven voor het gebruik van energie en het stedelijk transport." Maar er moet hier nog veel veranderen, zeker als je weet dat men in zonoevergoten Brazilië douchet met een elektrische doucheknop.

Heel wat vegetatie zal verloren gaan in de enorme stuwmuren van de dam.

© Amazon Picture

HOTELGASTEN BETALEN OP DE BALEAREN EEN HEFFING DIE TEN
GOEDE KOMT AAN BESCHERMING VAN NATUUR EN PATRIMONIUM

Natuurherstel betaald door toeristen op Mallorca

Tekst: Saar Van Hauwermeiren

Op de Balearen werd onlangs een groene toeristentaks ingevoerd. De "ecotasa" wordt groen genoemd, omdat de opbrengsten ervan uitsluitend naar projecten gaan die de negatieve milieugevolgen van het toerisme milderen. In heel wat landen wordt wel een toeristenbijdrage betaald, maar de "ecotasa" van de Balearen is de enige waarbij er een fonds opgericht wordt exclusief voor milieuprojecten. Er was nog een soortgelijk initiatief in de Seychellen, maar dit werd uiteindelijk gekelderd door de toeristische sector wegens te hoge tarieven.

Op de vier eilanden van de Balearen wonen ongeveer 800.000 inwoners, maar jaarlijks krijgen ze 10 miljoen toeristen te slikken. De druk op de eilanden is dan ook enorm groot. In de eerste fase wil de overheid de toeloop aan toeristen niet zozeer afblokken, daarvoor is de bijdrage die moet betaald worden nog te laag. Iedereen die overnacht – dus niet enkel de buitenlandse toeristen – betaalt per nacht 1 euro belasting. Maar dat levert toch heel wat middelen op die geïnvesteerd worden in het onderhoud van natuurparken, in het heropwaarderen van de oude stadscentra, in het aanplanten en beschermen van de typische bomen van de streek – de olijfbomen en amandebomen – het zuiveren van water, enz. Een technische Commissie selecteert de aan de hand van een aantal criteria zo'n 60 projecten.

De Minister van Toerisme, Celesti Alomar, sluit echter niet uit dat het tarief van de "ecotasa" in de toekomst zal opgetrokken worden. Zo zou de belasting ook effectief een invloed kunnen hebben op de beslissing om op vakantie te gaan naar de Balearen, wat de eilanden zou ontlasten. Dit wordt echter in deze fase nog niet doorgedrukt. Er is nu al heel wat protest van de toeristische sector en de touroperators. Dat blijkt uit een studie die de Universiteit van Dresden uitvoerde in opdracht van het Ministerie van Toerisme van de Balearen. Wat de toeristen zelf betreft, wijst de studie uit dat tien per cent van de toeristen dergelijke taks niet aanvaardt en omwille van de ecotasa niet naar de Balearen op reis zou gaan. Vooral voor gezinsvakanties zouden de extra kosten toch doorslaggevend kunnen zijn. Maar 60% van de ondervraagden vond dat de invoering van dergelijke taks de eilanden juist aantrekkelijker zou kunnen maken op termijn.

Er blijft nog één discussiepunt hangende. Volgens sommigen is de ecotasa niet rechtvaardig, want wie zich een duur vakantieverblijf kan

permitteren à la Claudia Schiffer hoeft niet te betalen. Er zijn talrijke, vooral Duitse bezitters van woningen op Mallorca. Maar enkel als je op hotel gaat of iets huurt moet je de belasting betalen. Volgens Celesti Alomar betaalt men zich in de rijkere wijken, waar deze vakantieverblijven zich bevinden, echter sowieso al blauw aan allerlei extra belastingen voor infrastructuur. Een ecotasa voor deze groep ziet hij nog niet als een prioriteit.

INTERNATIONAAL JAAR VAN HET ECOTOERISME

De Verenigde Naties hebben 2002 uitgeroepen tot het Internationaal Jaar van het Ecotoerisme. Daarmee wil de VN benadrukken dat ecotoerisme aan belang wint. Niet enkel economisch gezien heeft ecotoerisme een groot potentieel – vooral in afgelegen gebieden waar er niet veel andere mogelijkheden voor toerisme bestaan. Ook voor de bescherming van natuurgebieden kan ecotoerisme een grote rol spelen, mits goed gepland, ontwikkeld en beheerd. Alhoewel ecotoerisme heel wat troeven lijkt te hebben, is er nog geen globaal overzicht over de resultaten die het totnogtoe heeft opgeleverd. Tijdens het Internationaal Jaar van het Ecotoerisme wil de VN die leemte opvullen door een aantal conferenties, studies en onderzoeken. Op de Conferentie over Duurzame Ontwikkeling in Johannesburg zullen de resultaten hiervan worden voorgesteld.

De "Ecotasa" werd toegelicht door de Minister van Toerisme van de Balearen tijdens de derde workshop van de werkgroep van het Europees Milieubureau rond Ecological Fiscal Reform, 28-29 juni.

In de toekomst zou de toerismebelasting op Mallorca opgetrokken kunnen worden. Dat zou de enorme stroom toeristen naar de Balearen wat moeten indijken.

NOODZAAK NIEUWE BEDRIJVENTERREINEN ERNSTIG OVERSCHAT DOOR VLD

Vlaanderen is vol

Tekst: Erik Grietens

De laatste tijd hebben de blauwe excellenties Patrick Dewael en Jaak Gabriëls via de pers meermaals gepleit voor de aanleg van nieuwe bedrijventerreinen, zelfs ten koste van natuur en landbouw. Om bedrijven aan te trekken, is uiteraard ruimte nodig. De vraag is echter hoeveel ruimte we in Vlaanderen nodig hebben om een gezonde economische ontwikkeling mogelijk te maken.

Het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV), dat in 1997 werd goedgekeurd, vertrekt van de doelstelling dat er tussen 1997 en 2007 nood is aan 10.000 ha bedrijventerreinen in Vlaanderen. Hiervan staan er op de gewestplannen echter nog ongeveer 3.000 ha bedrijventerzones ingekleurd, die nog niet gerealiseerd zijn op het terrein. Bijgevolg moet er volgens de ruimtebalans van het RSV 7.000 ha extra ingekleurd worden op de gewestplannen. Vervolgens maakt het RSV een opdeling per provincie. Zo gaat het RSV voor de provincie Antwerpen uit van 2.927 ha, voor Oost-Vlaanderen 1.715 ha, voor West-Vlaanderen 1.504 ha en voor Vlaams-Brabant 1.350 ha, terwijl er voor Limburg sprake is van een overaanbod aan bedrijventerzones op het gewestplan van 532 ha.

Verder wordt in het RSV een onderscheid gemaakt tussen effectieve bedrijventerreinen en reservezones. In het RSV is vastgelegd dat van de 10.000 ha er 6.000 als effectieve zones en 4.000 ha als reservebedrijventerreinen worden afgebakend. Die reserveterreinen kunnen pas aangesneden worden als de effectieve terreinen in belangrijke mate ingenomen zijn.

Het basiscijfer van 10.000 ha is echter sterk overdreven. Vooreerst is dit cijfer niet onderbouwd en zelfs in strijd met de berekeningen die aan de grondslag liggen van het RSV zelf. Volgens de meest realistische prognose van het informatief deel van het RSV zelf, is er in Vlaanderen tussen 1992 en 2007 nood aan 5.450 ha bijkomende bedrijventerreinen. Heel wat minder dus dan de 10.000 ha die uiteindelijk in het RSV is vastgelegd. Deze 10.000 ha is er uiteindelijk gekomen na het lobbywerk van de economische sector bij de goedkeuring van het RSV.

Ook uit een studie die werd opgemaakt door Buck Consultants International, in opdracht van de GOM Antwerpen, blijkt dat de 10.000 ha van het RSV een serieuze overschatting zijn. Dit studiebureau werkte in opdracht van de GOM een "Bedrijventerreinenstrategie" uit voor de provincie Antwerpen. Het studiebureau komt voor de provincie Antwerpen tot de conclusie dat er tussen 1998 en 2007 een behoefte is aan 1.126 ha bedrijventerrein (of 1.608 ha indien rekening gehouden wordt met wegen, parkings, bufferzones e.d.m.). Dit staat opnieuw in schril contrast met de doel-

stelling van het RSV, waarin is vastgelegd dat er in de provincie Antwerpen 3.034 ha bedrijventerreinen moeten bijkomen. Geactualiseerd naar de periode 2001-2007 en rekening houdend met het bestaande aanbod aan bedrijventerzones (op de gewestplannen voorzien, maar nog niet uitgerust), komt Buck Consultants tot de conclusie dat er een behoefte is aan 944 ha bijkomende bedrijventerreinen op de gewestplannen in de provincie Antwerpen (waarvan 778 ha regionale bedrijventerzones en 166 ha lokale bedrijventerreinen).

Ondertussen worden de cijfers van het RSV wel gebruikt om nieuwe bedrijventerreinen te ontwikkelen. Zo worden bij de afbakening van de stedelijke gebieden van Turnhout en Aalst respectievelijk 225 en 156 ha voorzien aan nieuwe bedrijventerzones. Met de bovenstaande cijfers in het achterhoofd, lijkt dit dan ook een serieuze overschatting.

Vergeet de VLD het onderscheid effectief - reserve?

Erger is nog dat het onderscheid tussen effectieve bedrijventerreinen en reservebedrijventerreinen uit het RSV maar al te vaak "vergeten" wordt. Zo wordt in de pers door minister-president Dewael en minister Gabriëls steevast gesproken over de nood aan 7.000 ha bijkomende bedrijventerreinen op de gewestplannen. Ook Vlaams minister voor ruimtelijke ordening Van Mechelen antwoordde in een recente parlementaire vraag dat het onderscheid tussen effectief/reserve nog weinig betekenis heeft, aangezien het drie à vier jaar duurt vooraleer een terrein bouwrijp kan worden gemaakt. Daarom wordt er volgens minister Van Mechelen voor gepochteerd "om het grootste deel van nieuwe bedrijventerreinen af te bakenen als effectief, maar de realisatie afhankelijk te stellen van een rationeel overwogen fasering met een in de tijd gespreide aansnijding".

Nochtans tonen bovenstaande cijfers van het RSV en van Buck Consultants duidelijk aan dat de 6.000 ha effectieve bedrijventerzones uit het RSV ruimschoots volstaan om de behoefte aan bijkomende bedrijventerreinen in Vlaanderen op te vangen. Buck Consultants waarschuwt er bovendien voor dat het uitgangspunt van het RSV (de 10.000 ha) "gepaard gaat met een groot ruimtebeslag en vermoedelijk daarmee samenhangende hoge rentelasten in grondexploitatie". BBL vraagt dan ook aan de Vlaamse regering dat uitgegaan wordt van deze 6.000 ha bij het ontwikkelen van nieuwe bedrijventerreinen in Vlaanderen. De 4.000 ha reservegebieden worden volgens BBL best "bevroren" tot er effectief een economische nood is aan deze gronden.

Nog heel wat ruimte beschikbaar op bestaande "volle" bedrijventerzones

Een bezoek aan een willekeurig bedrijventerrein in Vlaanderen leert bovendien dat er zeer nonchalant wordt omgesprongen met de beschikbare ruimte op industrieterreinen. De meeste bedrijven zijn opgetrokken in maximaal één bouwlaag, elk bedrijf

Volgens de VLD is de Vlaamse economie met uitsterven bedreigd wanneer er niet gauw 10 000 hectare nieuwe bedrijventerreinen komen

© Paul Bolsius

Tegenwoordig wordt er nogal gemorst met bedrijventerreinen. Heel wat oppervlakte blijft onbenut door laagbouw, parkings en kale gazons.

heeft eigen privé-parkeerplaatsen en ruime gazons rondom rond,... Door die ruimteverspilling wordt meestal nog niet de helft van de oppervlakte van een bedrijfskavel ook effectief gebruikt voor de eigenlijke bedrijfsactiviteiten.

Met enige creativiteit kan nog heel wat potentiële ruimte voor nieuwe bedrijfsvestigingen gevonden worden op bestaande bedrijventerreinen. Een eerste ruimtebesparende maatregel op bedrijvenzones is eigenlijk heel simpel: bouwen in meerdere bouwlagen. Een duidelijk voorbeeld is het "Laakcenter" in Den Haag, een "bedrijventerreingebo" in twee lagen. De bovenste laag (bovenop het dak van de eerste bouwlaag) is eveneens bereikbaar voor zwaar vervoer. Ook het meer aaneengesloten bouwen, kan gerealiseerd worden door voorzieningen zoals laad- en loszones, groenvoorziening, waterzuivering gemeenschappelijk uit te bouwen. Door de gemeenschappelijke plaatsen (bv. parkings) dan ook nog onder de grond, op het dak of in verdiepingen te realiseren, kan nog meer ruimte worden bespaard.

Een zeer inspirerend voorbeeld is "bedrijvenstad Fortuna", een bedrijvenzone die momenteel ontwikkeld wordt in Sittard. Op een totale oppervlakte van 47 ha wordt ook 47 hectare bedrijfsvloeroppervlakte gecreëerd. Dat betekent dat hier 25 hectare aan bedrijventerrein gespaard wordt ten opzichte van een gemiddeld Nederlands (en Vlaams) bedrijventerrein, ruimte die gebruikt wordt voor natuurontwikkeling. Het intensief ruimtegebruik wordt gerealiseerd door op een "stedelijke" manier te bouwen met aaneengesloten bebouwing. Verder worden de gebouwen in meerdere bouwlagen opgetrokken en wordt gezorgd voor een collectieve ondergrondse parkeergarage waarboven zich een centrale groenpartij en een gemeenschappelijk waterbekken bevindt.

Heel wat leegstaande bedrijfspercelen

Daarnaast liggen er in Vlaanderen heel wat leegstaande bedrijfspercelen. Veel van deze bedrijfsgronden zijn in handen van bedrijven (voor toekomstige uitbreiding) of speculanten. Deze gronden worden niet gebruikt, maar worden ook niet verkocht. De druk om nieuwe bedrijventerreinen aan te leggen neemt hierdoor toe. Zo blijkt bijvoorbeeld uit een inventarisatie in het kader van het structuurplan van de stad Gent, dat er op Gentse industrieterreinen (buiten de haven) maar liefst 240 ha leegstaande bedrijfspercelen voorkomen, dit op een totaal van ongeveer 1.200 ha. Een financiële heffing op deze niet gebruikte gronden kan er

voor zorgen dat ze sneller verkocht en gebruikt worden, waardoor de behoefte aan nieuw te ontwikkelen terreinen afneemt.

Eén jaar geleden werd door Vlaams parlements lid Isabel Vertriest (Agalev) reeds een decreetsvoorstel ingediend om een heffing op leegstaande bedrijfspercelen in te voeren. Dit voorstel gaat er van uit dat elk bedrijf recht heeft op een uitbreidingsreserve van 1/3 van zijn oppervlakte. Op reservegronden boven deze 1/3 moet een heffing betaald worden, welke jaar na jaar zou oplopen. Het voorstel werd in juli, één jaar na datum, voor de eerste keer besproken in het parlement. We hopen dan ook dat het voorstel snel een decreet wordt.

Voorstellen van BBL inzake ruimte voor bedrijven

Voor Bond Beter Leefmilieu valt de aanleg van nieuwe bedrijventerreinen niet te verantwoorden, zolang geen maatregelen worden toegepast om tot een zuiniger en efficiënter gebruik van ruimte te komen op bestaande bedrijvenzones. Dat is zeker het geval in het kleine en dichtbevolkte Vlaanderen waar de open ruimte zeer schaars is. Door werk te maken van intensief ruimtegebruik op bestaande zones en door een heffing in te voeren op leegstaande bedrijfspercelen, is het volgens BBL perfect haalbaar om gedurende de volgende 5 jaar enkel werk te maken van de 6.000 ha effectieve bedrijvenzones uit het RSV. Dit wil dus zeggen dat er op het gewestplan ongeveer 3.000 ha extra bedrijventerreinen moeten ingekleurd worden in gans Vlaanderen, in plaats van de 7.000 ha die door de VLD naar voor worden geschoven.

Industriële ecosystemen

Om zowel ruimte als het milieu te sparen, kan werk gemaakt worden van "industriële ecosystemen", een concept dat met succes wordt toegepast in Denemarken. Ongeveer dertig jaar geleden al werd hier, in het stadje Kalundborg, het project "symbiosis" opgestart, een bedrijventerrein waar afvalstoffen tussen de verschillende bedrijven worden uitgewisseld. Afvalstoffen en energiestromen van één bedrijf – rookgassen, koelwater, stoom, vliegias, gips, restwarmte,... – wordt door een ander bedrijf als grondstof gebruikt. Daardoor wordt heel wat milieuwinst geboekt: minder luchtverontreiniging, minder afval, minder energiegebruik,... Op die manier probeert men de stofkringloop te sluiten, zoals dat ook bij een ecosysteem in de natuur het geval is.

Ook dicht bij huis vinden industriële ecosystemen ingang. Zo startte het Nederlandse ministerie van economische zaken met een project "duurzame bedrijventerreinen" dat vernieuwende projecten terzake wil stimuleren en ondersteunen. Er werden tal van projecten opgestart om reststoffen (CO₂, water,...) en restwarmte uit te wisselen of warmte om te zetten in kracht (warmte kracht koppeling). Eén van de vele voorbeelden is het "Business Park Ymond" op het bedrijfsterrein van Hoogovens in IJmuiden. Op groot een deel van de reserveterreinen van Hoogovens (zo'n 100 hectare) worden nieuwe bedrijven aangetrokken die gebruik kunnen maken van de restwarmte en andere energiebronnen van de staalproductie. Daarnaast kunnen de nieuwe bedrijven ook gebruik maken van de aanwezige zee- en binnenhaven en van het spoorwegnet.

Dergelijke industriële ecosystemen kunnen alvast een aanzienlijke bijdrage leveren om internationale milieudoelstellingen (zie hierboven) te kunnen realiseren, door energie- en materiaalstromen zoveel mogelijk opnieuw te (her)gebruiken. Een absolute voorwaarde om dergelijke industriële ecosystemen te kunnen opstarten, is uiteraard de nabijheid van bedrijven die op mekaars processen willen inhaken. Bond Beter Leefmilieu stelt daarom voor om op de enorme interne reserves in de havens (800 ha in de haven van Gent en 1.000 ha in de haven van Antwerpen) en op reserves op bestaande industriegebieden industriële ecosystemen te ontwikkelen. De meeste interne reserves in de havengebieden zijn trouwens gelegen naast industriële bedrijven (chemie, metaal,...) en niet zozeer nabij maritieme activiteiten (containers e.d.m.). Er moet met andere woorden actief gezocht worden naar bedrijven die ingeplant kunnen worden op deze interne reserves én die kunnen aanhaken op bestaande bedrijfsprocessen die hier aanwezig zijn.

Hiermee kan men drie vliegen in één klap slaan: winst voor het milieu, ruimtewinst én economische winst. Het hergebruik van afvalstoffen, van restwarmte of van koelwater zorgt niet alleen voor minder afval, minder luchtvervuiling of minder waterverspilling, maar zorgt tegelijk voor een economisch surplus omdat afvalstoffen waar normaal voor betaald moet worden, nu te gelde kunnen worden gemaakt. Kosten kunnen dus omgezet worden in opbrengsten, ten voordele van milieudoelstellingen. Door gebruik te maken van de bestaande interne reserves, wordt bovendien werk gemaakt van een zuinig ruimtegebruik. Volgens BBL zijn deze industriële ecosystemen dan ook een goede illustratie van wat onze paars-groene regering ambieert: een verzoening van economie en ecologie.

BBL vindt dat het hoog tijd wordt dat Vlaanderen start met het stimuleren en ondersteunen van voorbeeldprojecten voor intensief ruimtegebruik en industriële ecosystemen, die als inspiratiebron gebruikt kunnen worden door andere overheden en private investeerders. Dat zou bovendien heel wat wrevel en misverstanden over het "dirigistisch" Structuurplan Vlaanderen uit de wereld kunnen helpen. Het zou tenslotte een belangrijke eerste stap zijn naar een systematisch beleid dat constant aanspoort tot het zuinig gebruik van ruimte. De échte uitdaging is immers niet langer om nieuwe bedrijventerreinen te ontwikkelen, maar wel om de beschikbare ruimte zo duurzaam en optimaal mogelijk te gebruiken.

DE PRODUCTIE EN HET ONDERHOUD VAN MASSAVERNIETIGINGSWAPENS BRENGT ONHERROEPELIJKE SCHADE TOE AAN HET LEEFMILIEU

Milieu is slachtoffer van wapenwedloop

De koude oorlog mag dan voorbij zijn, kernwapens zijn nog niet de wereld uit. De dreiging die er vanuit gaat, lijkt wel een zaak van het verleden te zijn. Moeten we er ons dan nog druk om maken, vraagt

Hans Lammerant zich af?

Ik vrees van wel. Niemand vindt het leuk om geen bestaansreden meer te hebben en dat geldt ook voor het nucleaire establishment in de VS. Naarstig werd gezocht naar nieuwe rollen die kernwapens kunnen vervullen, zoals tegen de 'wilde staten' als Irak, Iran, Libië en Noord-Korea. Kernwapens dienen niet enkel meer ter afschrikking maar krijgen een rol in de 'gewone' oorlogsvoering. Kernwapens moeten niet enkel meer een kernwapenaanval of een invasie afschrikken maar gewoonweg elke substantiële tegenstand. De VS voorziet kernwapengebruik tegen potentiële bezitters van chemische en biologische wapens, waarbij de kernwapens ingezet kunnen worden nog voordat er een aanval met chemische of biologische wapens heeft plaatsgevonden. Het voorziet kernwapengebruik tegen doelen die een niet-nucleaire aanval kunnen weerstaan, met als voorbeeld ondergrondse bunkers. Dergelijk gebruik kan ook tegen 'non-state actors', gewapende groepen die zich op het grondgebied van een staat bevinden maar niet door deze gecontroleerd worden oftewel terroristen.

Nieuwe rollen vereisen ook nieuwe wapens, m.a.w. nieuwe kernkoppen die voor specifieke doelen ontwikkeld moeten worden. Kernwapens met kleinere ladingen die bijgevolg makkelijker inzetbaar zijn, kernwapens bedoeld voor ondergrondse doelen die zich eerst een eind de grond in boren alvorens te exploderen. Om deze wapens te ont-

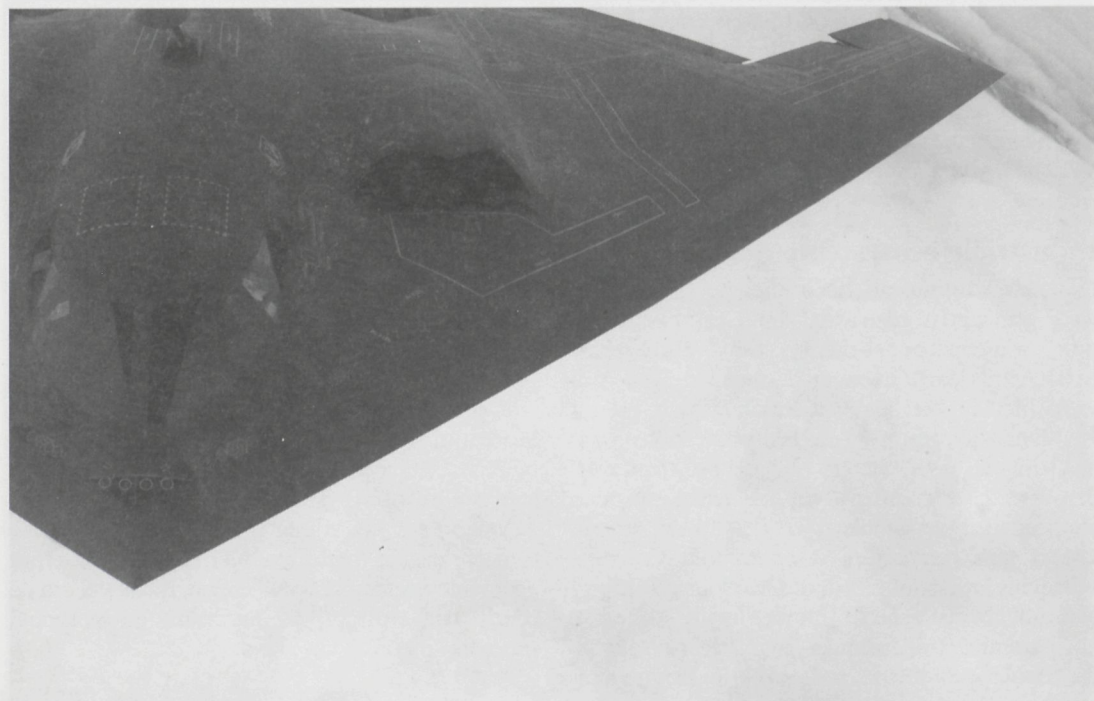
wikkelen voorziet de Bush-administratie de mogelijkheid van nieuwe kernproeven. Indien nodig zegt ze het zoveelste internationale akkoord op, nl. het Verdrag inzake een Algemeen Verbod op Kernproeven. In elk geval moeten de testfaciliteiten verder uitgebouwd worden om sneller nieuwe wapens te kunnen testen. Om nieuwe kernwapens te kunnen produceren gaat de Bush-administratie de vooral de oude productiefaciliteiten gebruiken om oude kernwapens te 'recycleren'.

Deze vorm van recyclage is niet bijster milieuvriendelijk. Ook al worden kernwapens niet effectief gebruikt, de productie ervan en de instandhouding van een modern kernwapenarsenaal is op zich al een immense aanslag op het leefmilieu. De nucleaire wapenwedloop heeft reeds een zware erfenis opgeleverd. De balans ervan begint men in de VS de laatste jaren pas goed op te maken. Aan Russische zijde weegt de erfenis echter zeker zo zwaar, maar daar bestaan minder gegevens over. En laten we niet vergeten dat twee van onze buurlanden, Frankrijk en Groot-Brittannië, kernwapenstaten zijn die niet al te openlijk over de milieukost van hun grootmachtallures durven te praten.

De milieuproblemen van de nucleaire wapenwedloop beginnen al bij het opgraven van uraniumerts. Uraniumerts bevat gewoonlijk slechts 0,1 à 0,2% uranium, wat betekent dat grote hoeveelheden opgegraven moeten worden. Meestal gebeurt dit via oppervlaktemijnbouw. Het erts wordt normaal vlakbij verwerkt door chemische extractie. Gezien het lage percentage aan erts is de afvalberg quasi gelijk aan de opgegraven hoeveelheid erts. Het resultaat is vaak een verwoest landschap, bezaait met afvalhopen van erts. Deze afvalhopen bevatten ook na verwerking nog radioactieve bestanddelen: ongeveer 85% van de radioactiviteit blijft in het afval aanwezig. Met dit verschil dat het nu aan de oppervlakte ligt in plaats van vastgelegd onder de grond. Ten gevolge van het radioactief verval komt uit deze ertshopen radioactief radongas vrij in de omgeving van de mijnen.

De volgende stap in de nucleaire keten is de verrijking van het uranium. Bruikbaar voor het kernsplittingsproces is het U-235 isotoop. Dit komt echter maar beperkt voor en steeds vermengd met U-238 dat niet bruikbaar is voor kernsplitting. Een volledige scheiding van beide isotopen is niet zo maar mogelijk maar wel kan de concentratie U-235 verhoogd worden. Resultaat is wel een gigantische afvalberg. De VS heeft een stock van 200000 ton verarmd uranium. Hierin zit niet meegerekend het verarmd uranium dat 'gerecycled' is in bommen en bepantsering van tanks. Een tweede hiermee verbonden milieuprobleem is dat de verrijkingsfabrieken niet altijd de properste zijn. De belangrijkste verrijkingsinstallatie in de VS heeft tijdens 40 jaar werking ongeveer 60 ton uranium in haar omgeving verspreid.

© US Defence

De VS heeft nu kleinere, sneller inzetbare kernbommen ontwikkeld. Die kunnen worden afgevuurd van op hun "onzichtbaar" vliegtuig, de Stealth-bommenwerper.

Het verrijkt uranium kan enerzijds rechtstreeks gebruikt worden in kernwapens, anderzijds kun-

Ook in België liggen nog kernwapens opgeslagen. De jaarlijkse Bomspotting-acties willen dit aan de kaak stellen.

nen er brandstofelementen voor kernreactoren van gemaakt worden. Deze kernbrandstof wordt dan gebruikt om plutonium te produceren. Door de bestraling in de kernreactor wordt een deel van het uranium omgezet in plutonium. Om dit plutonium uit de gebruikte kernbrandstof te halen zijn een reeks ingewikkelde chemische scheidingsprocessen nodig, hetgeen gebeurt in de beruchte opwerkingsfabrieken. De civiele variant ervan is te vinden in Le Hague (Frankrijk) en Sellafield (Groot-Brittannië). Deze opwerking zorgt voor gigantische hoeveelheden radioactief afval. In 50 jaar heeft de opwerking voor militaire doeleinden een berg opgeleverd van 350 000 m³ hoogradioactief afval en meer dan 80 000 m³ middelradioactief afval met langdurig radioactieve elementen. Wat ermee aanvangen weet niemand. Door slechte opslagmethoden is al ongeveer 4000 m³ weggelekt. Het enige plan voor opslag is tot op heden een ondergrondse opslagplaats in de Yucca Mountain. Op deze plaats bestaat er wel een risico voor aardbevingen. Maar Yucca Mountain ligt wel in een Indiaans reservaat, wat de keuze verklaart.

Uit deze grondstoffen, plutonium en verrijkt uranium, worden de verschillende componenten voor kernwapens gemaakt. Basisprincipe van een kernwapen is het samenbrengen van een hoeveelheid radioactief materiaal groter dan de kritische massa waarbij een zichzelf in stand houdend kernsplijtingsproces ontstaat. Bij de moderne kernwapens wordt ook gebruikt gemaakt van kernfusieprocessen, de zogenaamde H-bommen, die door het oorspronkelijke kernsplijtingsproces op gang worden gebracht. De productie van de eigenlijke onderdelen en kernwapens brengt vergeleken met de andere fasen van het productieproces relatief weinig afval voort. Een laatste stap in het productieproces die niet vergeten mag worden is het testen van kernwapens. Iedereen denkt meteen aan de twee atoombommen die tijdens WO II tot ontploffing gebracht zijn maar om de milieugevolgen te beoordelen mag men de 528 kernexplosies in de atmosfeer niet vergeten, aangevuld met 1522 ondergrondse tests. Van deze tests zijn er 1030 door de VS uitgevoerd. Vorig jaar kwam het Amerikaanse National Cancer Institute tot de conclusie dat de radioactieve neerslag van de kernproeven wereldwijd waarschijnlijk 80 000 gevallen van kanker in de VS tot gevolg hadden, waarvan 15 000 dodelijk.

De totale balans geeft 350 000 m³ hoogradioactief afval, 175 000 m³ met langdurig radioactieve elementen besmet afval (waarvan 2/3 reeds begraven, gedumpt of gemengd met beton in diepere grondlagen gespoten is), 2,9 miljoen m³ laag radioactief afval, 32 miljoen m² ertsafval (alleen al uit het in de VS ontgonnen uranium). De productie heeft gezorgd voor 1500 miljoen m³ vervuild water (grotendeels grondwater) en 73 miljoen m³ vervuilde bodem. Ook hier zijn opwerkingsactiviteiten de voornaamste boosdoener. De gevolgen van de kernproeven zijn hierin niet meegerekend. Deze

balans geeft weer wat als afval wordt aanzien. Echter niet wat nog in de toekomst bij de afvalberg komt: de productiefaciliteiten en de kernwapenvoorraden. Het hele nucleaire complex bevat ongeveer 20 000 installaties, waarvan er nu reeds een 5000 buiten gebruik zijn.

Beoordeeld naar gevaarlijkheid is vooral de plutoniumvoorraad belangrijk. In de voorbije 50 jaar heeft de VS 100 ton plutonium geproduceerd voor kernwapens. 3,4 ton is verbruikt in tests en boven Nagasaki. Een gelijke hoeveelheid is in afval beland tijdens de productie, een klein gedeelte is verdwenen door radioactief verval. Het resterend deel, ongeveer 85 ton, zit in kernwapens. Van deze hoeveelheid is 38,2 ton als niet meer nodig bestempeld. Deze voorraad zal tot MOX-brandstof verwerkt worden of verglaasd als hoog radio-actief afval.

Deze zware milieuerfenis is voor een groot deel historisch. Het instandhouden van het kernwapenarsenaal en de productie van nieuwe kernwapens zal niet op een gelijke wijze het milieu belasten. De uranium- en plutoniumvoorraden zijn meer dan groot genoeg, nieuwe ontginning of productie ervan zal niet gebeuren. Dit betekent niet dat de instandhouding zonder gevolgen is. Om bruikbaar te blijven moeten oude kernkoppen opnieuw het hele opwerkingsproces moeten doorlopen om gezuiverd te worden. Het meest vervuilde onderdeel van het productieproces, de opwerking, blijft dus volop draaien.

Met de oude vijand Rusland heeft de VS een akkoord afgesloten voor een reductie van de strategische kernwapens tot 2200 elk. Strategische kernwapens zijn diegene waarmee ze rechtstreeks elkaars grondgebied kunnen treffen, in tegenstelling tot tactische kernwapens die slechts een korter bereik hebben. Dit akkoord voorziet echter enkel in een reductie van de opgestelde kernwapens en niet in een daadwerkelijke ontmanteling van de teruggetrokken exemplaren. In een volledige nucleaire ontwapening hebben beide grootmachten duidelijk geen zin.

Na de uitvoering van deze 'reducties' houdt de VS nog 15 000 kernkoppen over: 1700-2200 daadwerkelijk opgestelde strategische kernwapens, 800 tactische kernwapens toegewezen aan VS en NAVO vliegtuigen (hier vallen de bommen op Kleine Brogel onder), 7000 kernkoppen in reserve, 5000 gestockeerde 'primaire componenten' van plutonium en 'secundaire' van verrijkt uranium. Tezamen vormen een dergelijk primair en secundair component de basisonderdelen van een kernbom. Wat met de 12 000 kernkoppen in reserve zal gebeuren, daar wil de VS zich niet op vastpinnen. Een deel zal gerecycleerd worden in modernere kernwapens, een deel dient als strategische reserve en heel misschien zal een deel ontmanteld worden.

MAAK UZELF MEDEPLICHTIG AAN DE ACTIES TEGEN KERNWAPENS

Onze overheid maakt zich medeplchtig aan de waanzin van de wapenwedloop door de installatie van Amerikaanse kernwapens op Kleine Brogel. Onze veiligheid is echter beter gediend met het terugsturen van die dingen en met een duidelijk signaal dat van volledige nucleaire ontwapening werk gemaakt moet worden. U kunt daar uw steentje toe bijdragen door op 5 oktober naar Kleine Brogel te komen en deel te nemen aan de Bomspotting-actie. En door u 'medeplchtig' te maken aan onze acties via de ondersteuningsverklaring. Surf naar www.vredesactie.be voor meer informatie.

VLAAMS PLAN OM GEBRUIK PESTICIDEN TE VERMINDEREN LAAT OP ZICH WACHTEN

Verontreiniging door pesticiden blijft voor problemen zorgen

Allerlei actieprogramma's ten spijt blijft de verontreiniging van het bodem- en grondwater toenemen in Europa. Daar moet iets aan gedaan worden, vindt PAN-Europe, een netwerk van milieuorganisaties die zich verzetten tegen het excessief gebruik van pesticiden. Bij gebrek aan doortastende Europese initiatieven heeft PAN-Europe zelf een aantal voorstellen geformuleerd.

Tekst: Esmeralda Borgo

Reeds in 1992 heeft de Europese Unie via het vijfde milieu-actieprogramma aangekondigd dat het gebruik van pesticiden flink moest worden gereduceerd. Tien jaar later is de jaarlijkse verkoop van pesticiden enkel nog maar gestegen. En dat terwijl er steeds meer pesticiden gebruikt worden die werkzaam zijn bij lagere dosissen. Europese Lidstaten die een pesticidenreductieplan hebben ingevoerd, kennen een daling of slechts een lichte stijging. Voor Vlaanderen stelt het thematische milieu- en natuurrapport, Mira-T 2001, een lichte daling in het totale gebruik van pesticiden vast, maar de totale giftigheid ervan is wel gestegen.

De gevolgen laten zich kennen. Een onderzoek van EUREAU, uitgevoerd in 2001, trekt aan de alarmbel voor pesticidenresidu's bij drinkwater-

productie. EUREAU vertegenwoordigt de drinkwaterproductiebedrijven in Europa. De problemen zijn het grootst in Groot-Brittannië, België, Frankrijk en Nederland. In België bevat volgens de cijfers van EUREAU, 11,8% van het grondwater bestemd als drinkwatervoorraad pesticiden in hoeveelheden groter dan de norm van 0,1 µg/l. Vooral atrazine wordt vaak gedetecteerd. Minister Aelvoet heeft intussen het gebruik van deze stof verboden, wat niet wegneemt dat pesticiden die naast atrazine nog andere actieve stoffen bevatten, nog steeds gebruikt mogen worden! Voor Vlaanderen zijn de cijfers nog meer onrustwekkend: in 30% van de grondwatermeetpunten wordt ofwel de drinkwaternorm van 0,5 µg/l (som van bestrijdingsmiddelen), ofwel de norm van 0,1 µg/l (voor één bestrijdingsmiddel), ofwel beide normen overschreden (Mira-T 2001). Pesticiden worden ook in regenwater gevonden. Vooral het uiterst schadelijke lindaan, dat niet meer als landbouwbestrijdingsmiddel mag worden gebruikt, wordt regelmatig vastgesteld.

De jaarlijkse Europese rapporten inzake pesticidenresidu's in voeding zijn verontrustend. In 2000 bevatte slechts 61 % van de voeding die op de Europese markt werd gebracht geen residu's en 4,5 % overschrijdt zelfs de maximaal toegelaten norm. België scoort slechter dan het Europese gemiddelde, resp. 54 en 7,2 %. Soms komen verschillende pesticiden voor op het voedingsmiddel: voor 2000 was dat in 14,7 % van de gevallen zo. Voor België was dit 18%.

Het goede voornemen van uit het vijfde Europese milieu-actieprogramma heeft dus nog niet veel uitgehaald. In het

zesde (ontwerp)programma is men hier dan ook op terug moeten komen. Nu belooft Europa dat er zal worden gewerkt aan een thematische strategie voor pesticidenreductie die de risico's van het gebruik van pesticiden zou moeten indijken. Die zou er moeten zijn rond 2004. Op 1 juli laatstleden lanceerde de Commissie een eerste "mededeling" daarover. Op die basis zou een nieuwe discussie inzake pesticidenreductie moeten worden opgestart. Opnieuw, want dergelijke grootschalige stakeholderdebatten werden reeds gevoerd in 1998. Zonder resultaat. Het geduld van PAN Europe, een Europees netwerk van milieu-organisaties die zich zorgen maken om het stijgend gebruik van pesticiden en hun voorkomen in leefmilieu en voeding, is al lang op. Op 29 mei heeft PAN, samen met zo'n 35 NGO's, waaronder de Bond Beter Leefmilieu, zelf een reeks voorstellen geformuleerd. Dit netwerk wenst dat Europa snel een bindende richtlijn zou invoeren, met concrete doelstellingen. Een dergelijke richtlijn, die duidelijk een vermindering in het gebruik van pesticiden beoogt, zou de ideale tegenhanger zijn van de nu reeds bestaande pesticidenrichtlijn van '91. Implementatie van een pesticidereductierichtlijn zou moeten leiden tot een reductie van 25% in de toepassingsfrequentie van pesticiden binnen de vijf jaar en 50 % binnen de 10 jaar. Centraal in de voorstellen van PAN staan IPM en ICM, ofte, geïntegreerde landbouwtechnieken. Ook formuleert PAN ambitieuze doelstellingen voor de omschakeling naar biologische landbouw: 15% binnen de vijf jaar en 30 % binnen de 10 jaar.

Belangrijke eis van PAN is dat alle Europese lidstaten zouden worden verplicht om een pesticidenreductieprogramma op te stellen. Sommige landen hebben dit reeds gedaan. Zweden bereikte een reductie in het gebruik van actieve stoffen van 64 % in de periode 1981-1985 tot 1995. Denemarken realiseerde een vermindering van de toepassingsfrequentie van 25% tussen 1981-1985 en 2000. In Nederland is de reductie 50% in volume tussen 1984-1988 en 2000. In Vlaanderen is al lang sprake van de opmaak van een dergelijk reductieplan. Tot nog toe is dit blijven steken in interessante studies en mooie beloften, maar geen concrete resultaten. Met bescheiden optimisme kijken we nu uit naar de uitvoering van de herziening van de federale wet op de productnormen, waarin op voorstel van het kabinet Aelvoet de juridische basis zal worden gelegd voor een samenwerkingsovereenkomst met de gewesten inzake de reductie van pesticiden én voor een nationaal pesticidenreductieprogramma dat zou moeten worden gerealiseerd tegen 1 januari 2004... een werkje voor de volgende legislatuur dus.

Bekijk de wereld eens vanuit een **ander** perspectief.

Bond Beter Leefmilieu MILIEURAMA

Hebt u graag
een groene kijk op de actualiteit ?

Waarom neemt u dan geen abonnement
op **Milieurama** ?

Via korte nieuwsberichten, pittige inter-
views en diepgravende artikels blijft u op
de hoogte van wat er leeft in het milieu.

Neem nu een abonnement op
Milieurama en ontvang **GRATIS**
de cd-rom "Lage Energiewoningen"

Ja, ik abonneer me nu op Milieurama.

- ☐ Voor slechts 20,- EUR krijg ik Milieurama om de twee maand
in mijn brievenbus.
- ☐ Ik word eredonateur van BBL en betaal 50,- EUR.
Voor dat bedrag ontvang ik elke twee maand mijn exemplaar
van Milieurama en verleen ik mijn steun aan BBL.
In ruil daarvoor ontvang ik een fiscaal attest.

Stuur vandaag nog deze bon op en maak het gewenste bedrag over
op rekening 001-1475409-18 van de Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen vzw.
We sturen u Milieurama zo snel mogelijk op.

Naam :

Adres :

Postcode :

Gemeente :

Faxen naar 02/230.53.89 of opsturen naar BBL - Twekerkenstraat 47,
B-1000 Brussel - abonneren via internet : www.bblv.be

DENEN, DUITSERS EN BRITTEN TONEN DAT ECOLOGISCHE BELASTINGSHERVORMINGEN ECONOMIE KUNNEN STIMULEREN

De wereld verbeteren met belastingen

Tekst: Saar Van Hauwermeiren

Vergroening van de fiscaliteit is een krachtig instrument dat onze productie en consumptie in een milieuvriendelijke richting kan sturen. De introductie van deze belastingen wordt tegengewerkt door twee factoren: de angst voor het verlies aan internationale competitiviteit, en nadelen voor armere gezinnen.

Dat stelt de OESO in een recent rapport. Toch hebben verscheidende landen hebben reeds bewezen dat de introductie van vergroening van de fiscaliteit probleemloos kan verlopen.

Tijdens een conferentie te Berlijn ging de OESO eind juni dieper in op deze twee aspecten. De OESO verrichtte onderzoek in verschillende landen dat uitwijst dat milieubelastingen geen significatieve negatieve impact hebben op de competitiviteit van een land. Volgens OESO-vertegenwoordiger Nils-Axel Braathen is er geen bewijs dat de introductie van milieubelastingen zou leiden tot verlies aan jobs of sluitingen van bedrijven. Zeker als de inkomsten van de milieubelastingen terug gerecycleerd worden in de economie, naar de belaste sectoren. Dat is ook wat gebeurd is in de meeste landen die gestart zijn met een ecologische belastinghervorming.

Voor wat betreft de tweede factor die weerstand oproept bij het introduceren van milieubelastingen, het regressieve karakter ervan, zijn er volgens de OESO op nationaal niveau voldoende oplossingen voorhanden. Armere gezinnen besteden een proportioneel groter aandeel van hun inkomen aan milieugerelateerde belastingen dan de rijkere gezinnen. De belasting kan echter zodanig ontworpen worden dat ze a priori de laagste inkomens minder belast. Deze zgn. mitigatie-maatregel kan volgens de OESO wel het nadelige effect hebben dat de milieu-effectiviteit van de belasting vermindert, omdat het prijssignaal van de belasting niet ten volle kan werken. Een betere optie bestaat er dan in om de lagere inkomensgroepen te compenseren via verlaging van andere belastingen, via uitkeringen of via financiële ondersteuning bij aanpassingsmaatregelen.

Het Deense voorbeeld

Gedurende de jaren '90 heeft Denemarken drie maal een belastinghervorming doorgevoerd, waarbij de belasting op arbeid verlaagd werd en de belasting op milieuschadelijk gedrag en het gebruik van natuurlijke hulpbronnen verhoogd. De belastinghervorming die vanaf 1993 werd opgezet was vooral gericht op huishoudens. Bedoeling was een graduele reductie in de personenbelasting door te voeren en tegelijk een verhoging van bestaande milieubelastingen (op fossiele brandstoffen, elektriciteit, afval) en de introductie van nieuwe groene belastingen (water, plasticen en papieren zakken) in te voeren. Er werden compensaties voorzien voor personen met lage inkomens die niet voldoende gecompenseerd werden door de verlaging van de personenbelasting. Speciale aandacht ging naar gezinnen met kinderen, gepensioneerden, studenten en uitkeringgerechtigden.

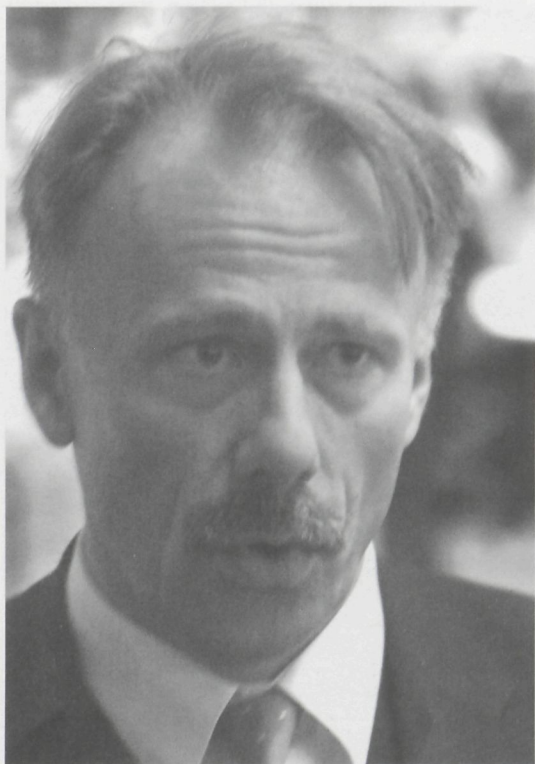
De belastinghervorming in 1995 was gericht op de energieconsumptie in de industrie en handel. Er werd een gedifferentieerde CO₂-emissieheffing ingevoerd, die rekening houdt met de internatio-

nale competitiviteit voor de energie-intensieve processen. De opbrengsten van de belasting werden terug naar de industrie gesluisd door onder andere reducties te verlenen in de sociale zekerheidsbijdragen en door investeringssubsidies te geven voor energiebesparingen. In 1998 werden de energiebelastingen voor gezinnen opgetrokken met 15 tot 25 percent. De belastingen werden geïntroduceerd op een ogenblik dat er een daling was van de olie-prijzen op de wereldmarkt. Deze hervorming ging gepaard met een verlaging van de personenbelastingen voor lagere en gemiddelde inkomens. Het totale effect van de verschuiving van de belastingen resulteerde in een aanzienlijke herverdeling ten voordele van lagere inkomens.

Dat het Deense voorbeeld zo succesvol is, en dat er sowieso een draagvlak voor gevonden werd, heeft te maken met het feit dat er bij het ontwerp van de belastinghervorming duidelijk rekening werd gehouden met de internationale competitiviteit. Volgens de economische theorie zou er een uniforme belasting moeten gelden in alle sectoren. In een kleine open economie zoals de Deense zou dat echter leiden tot een verschuiving van de CO₂-emissies naar het buitenland wegens delokalisatie naar gebieden waar er lagere kosten zijn. Daarom werd gekozen voor een gedifferentieerd tarief, dat rekening houdt met de energie-intensieve sectoren. Uiteindelijk is gebleken dat de belastinghervorming niet geleid heeft tot sluitingen van bedrijven. Er waren ook duidelijk geen vrijstellingen voorzien in de CO₂-taks, buiten diegene die verplicht worden in de Europese Richtlijn. Hans Larsen, Deens Minister van Financiën stelt dat er in Denemarken veel bezorgdheid was over het regressieve karakter van groene belastingen: lagere inkomens zouden in verhouding een groter deel van hun budget moeten besteden. De discussie ging in Denemarken ook over de vraag wat het beste is: in de belasting zelf een sociale correctie inbouwen of werken via compensaties buiten het belastingstelsel. Er werd een speciaal comité in het leven geroepen om dit te onderzoeken, en het besluit was dat het vanuit herverdelingsoogpunt en vanuit milieuefficiëntie beter is om compensaties te geven in plaats van aan de belasting zelf te sleutelen.

Ecologische belastinghervorming leidt tot meer werk

Duits Federaal Minister van Milieu Jürgen Trittin stelt dat een ecologische belastinghervorming in plaats van tot competitiviteitsverlies in Duitsland juist leidt tot internationale competitieve voordelen en zelfs tot een rechtvaardigere inkomensverdeling. Bovendien worden er door ecologische modernisatie jaarlijks nieuwe jobs gecreëerd. In Duitsland werken reeds meer dan 1 miljoen mensen in de milieusector. In 1999 ging de groene belastinghervorming er van start. "We kunnen enkel van een markteconomie spreken als we echt alle kosten dragen van onze consumptie van natuurlijke hulpbronnen. Als we willen dat mensen hun eigen kosten dragen in plaats van de kos-

Duits Minister van Milieu Jürgen Trittin: "Verspillen van natuurlijke hulpbronnen moet duur worden gemaakt."

ten af te wentelen op de toekomstige generatie dan kan dit enkel door een markteconomie die het verspillen van natuurlijke hulpbronnen duur maakt," aldus Trittin. "Enkel hogere prijzen kunnen ons aanzetten om de natuurlijke hulpbronnen zo efficiënt mogelijk te gebruiken en enkel dat zal ons aanzetten om inventief te zijn, om onderzoek te doen en om alternatieven te zoeken. Als we de juiste fiscale stimuli voorzien, zal er een competitie ontstaan om te zoeken naar de beste technische mogelijkheden."

De gevolgen van de taks beginnen nu al voelbaar te worden. Duitsland is kampioen wat betreft windenergie. Een derde van alle elektriciteit uit windenergie is afkomstig van Duitsland. Ook in de sector van de zonne-energie is Duitsland voorloper. Die voorlopersrol is enkel mogelijk geweest omdat de rood-groene regering door de ecologische belastinghervorming flink wat financiële prikkels heeft ingebouwd. Volgens Trittin zal competitiviteit anders gedefinieerd worden eens het Protocol van Kyoto geratificeerd is. Competitiviteit zal niet langer beoordeeld worden aan de hand van de productieprij, maar ook aan de hand van de energie-efficiëntie van een economie en de mate waarin hernieuwbare energiebronnen gebruikt worden. In Duitsland werden de groene belastingen gebruikt om de markt voor hernieuwbare energie te stimuleren. Samen met de hogere prijzen voor verwarmingsbrandstof heeft dit geleid in een stijging van 50% van de vraag naar zonnecollectoren.

Groene belastingen in Groot-Brittannië

Ook in het Verenigd Koninkrijk bleek de introductie van een ecologische belastinghervorming zonder problemen te verlopen. De zgn. "Climate Change Levy" werd in april 2001 geïntroduceerd. Het is een heffing op energiegebruik voor bedrijven en de publieke sector. De opbrengsten worden terug gesluisd naar de sector door een vermindering van de werkgeversbijdragen, via investeringsaftrek voor bepaalde investeringen in energiebesparing, en via subsidieschema's voor energie-efficiënte technieken en bevordering van hernieuwbare energiebronnen. De energie-intensieve sectoren krijgen een reductie van 80% op de heffing, op voorwaarde dat ze akkoord gaan met energie-efficiëntie doelstellingen. Bovendien worden ze door het feit dat ze nog 20% van de heffing moeten

In de Britse ecologische heffing zit verweven dat de energie-intensieve sectoren een reductie van 80% op de heffing krijgen. Maar enkel op voorwaarde dat ze akkoord gaan met energie-efficiëntie doelstellingen.

betalen constant aangespoord om hun energie-efficiëntie te verbeteren. Indien ze zich niet houden aan de afgesproken doelstellingen moeten ze de volgend twee jaar de volledige heffing betalen. Ook de Climate Change Levy heeft niet tot herlocaties of sluitingen van bedrijven geleid.

En in België?

Ondanks deze vaststellingen en succesvolle voorbeelden in andere landen blijkt het in België nog steeds uiterst moeilijk om enige vooruitgang te boeken in de vergroening van de fiscaliteit. Het blijft wachten op een initiatief voor een energiebelasting. Het Federaal Planbureau kreeg in juni de opdracht om nog maar eens een aantal scenario's te laten draaien en de impact op economisch en sociaal vlak te bestuderen van de invoering van een energiebelasting in België. Definitieve resultaten worden pas verwacht tegen maart 2003. De energiebelasting wordt als instrument in het Nationaal Klimaatplan trouwens stiefmoederlijk behandeld, want niet ondergebracht bij de geplande maatregelen, maar bij de maatregelen in een "conceptuele en studiefase". In het ontwerp Vlaams Klimaatplan wordt dan weer gewoon verwezen naar het federale niveau om enige vooruit-

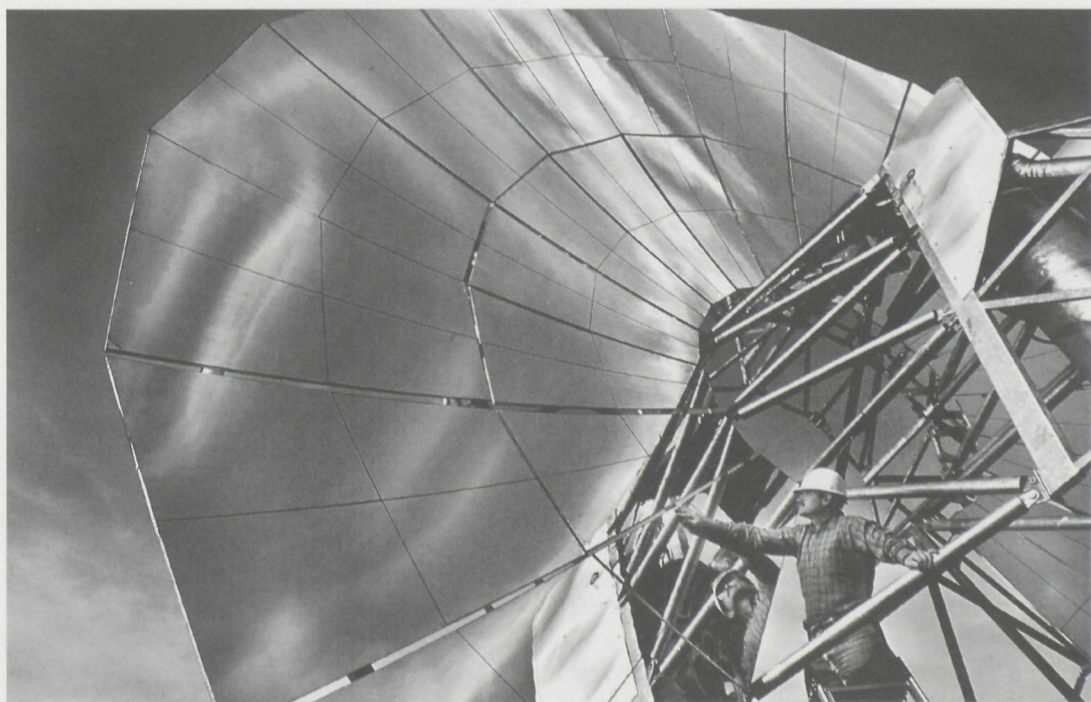
gang te boeken, in plaats dat er actief gepleit zou worden voor een energiebelasting.

Op Europees niveau wordt gehoopt dat er toch nog enige vooruitgang gerealiseerd wordt dit jaar. Vanaf 1 juli heeft Denemarken het voorzitterschap van de Europese Unie overgenomen van Spanje. Dat betekent dat Denemarken onder andere de taak op zich moet nemen om voor eind december tot een akkoord te komen rond de invoering van een Europese energiebelasting. Reeds de tweede dag van het Deense voorzitterschap werd een werkgroep samengeroepen, een duidelijk signaal dat de Denen een minimum harmonisatie van energiebelastingen eindelijk van de grond willen zien komen. Dat zou dan voor België betekenen dat de accijnzen van een aantal energieproducten zou moeten verhoogd worden. Op de Ecofin-Raad van 8 oktober wil het voorzitterschap een voortgang-rapport voorstellen, met als doel tot een politiek akkoord te komen op de Ecofin van november of december, om dan tegen 2004 de energiebelasting in werking te laten treden. Maar dat is wel heel optimistisch ingeschat. De nieuwe Franse regering ligt nu al dwars, en vraagt uitzonderingen allerhande, waardoor er uiteindelijk niets zou overblijven van het oorspronkelijke voorstel dat de Europese Commissie in 1997 deed m.b.t. de regeling voor de belasting van energieproducten.

Het blijft dus cruciaal dat België een inspanning doet om zelf een energiebelasting in te voeren. Een aanpak waarbij de Belgische energietaksen gelijkgeschakeld worden met die van onze belangrijkste handelspartners, Duitsland, Frankrijk en Nederland, lijkt daarbij de meest aangewezen. Op die manier is er geen sprake van aantasting van de concurrentiepositie. Zoals in andere landen gebeurt, moet de invoering van de energiebelasting kaderen in een verschuiving van de belastingdruk en gepaard gaan met sociale correcties. Op die manier kan de energiebelasting ook in België een hefboom worden voor een ecologische modernisering van de economie.

Meer info:

- OECD (2001) Organisation for Economic Co-operation and Development, Environmentally related taxes in OECD Countries, Issues and Strategies. Paris.
- EEB-campagne Ecological Fiscal Reform: www.ecotax.info

Ook in de sector van de zonne-energie is Duitsland voorloper. Dat is enkel mogelijk omdat de rood-groene regering flink wat financiële prikkels heeft ingebouwd.

NIEUWE VERENIGING IJVERT VOOR HERWAARDERING VAN BUURTWEGEN, VELDWEGEN, KERKWEGELS EN JAAGPADEN

Trage Wegen vzw schiet uit de startblokken

Tekst: Erik Grietens

Heel wat vroegere buurtwegen zoals jaagpaden, kerkwegels, holle wegen, bospaden of veldwegen zijn reeds verdwenen of dreigen verloren te gaan. Dat is spijtig, want deze trage wegen bieden heel wat mogelijkheden als wandel- of fietspad, hebben een belangrijke cultuurhistorische en ecologische waarde of kunnen gebruikt worden als veilige verbinding voor zwakke weggebruikers. Om deze trage wegen in ere te herstellen werd op 15 juni de nieuwe vzw Trage Wegen boven de doopvont gehouden.

Ons Vlaamse land ligt bezaaid met trage wegen: verbindingen voor niet-gemotoriseerd verkeer zoals veldwegen, kerkwegels, jaagpaden, vroegere treinbeddingen, holle wegen, bospaden,... Veel van die trage wegen zijn in het verleden reeds verdwenen of dreigen in de toekomst te verdwijnen. Zo zijn reeds heel wat veldwegen verdwenen door de aanleg van nieuwe verkavelingen of industrieterreinen. Andere trage wegen werden verhard en werden vervolgens ingeschakeld in het autowegennet, waardoor ze hun functie van trage weg verloren. Nog andere trage wegen werden (en worden) vaak wederrechtelijk afgesloten

door aanpalende eigenaars of worden omgeploegd door landbouwers. Tot slot worden heel wat trage wegen niet of nauwelijks onderhouden en dreigen daardoor in de nabije toekomst ook te verdwijnen. Het verdwijnen van trage wegen is een spijtige zaak. Ze bieden immers heel wat mogelijkheden en voordelen.

Trage wegen kunnen vooreerst gebruikt worden als wandel-, fiets- of ruiterspad en daarom vandaag reeds ingeschakeld in wandel- en fietsroutes. Veldwegen en kerkwegels zijn immers ideaal voor wandelaars of fietsers die op een rustige manier van het landschap en de natuur kunnen genieten. Daarnaast hebben trage wegen een belangrijke cultuurhistorische waarde. Bijna alle zijn historische verbindingen. De geschiedenis van sommige veld- of kerkwegels gaat terug tot in de Romeinse tijd! Trage wegen zijn getuigen van vroegere verbindingen naar en tussen dorpskernen (kerkwegels), van vroegere doorgangen voor landbouwers ("karrensporen"), van wegen die vroeger werden gebruikt om boten voort te slepen (jaag- en dijkpaden op oeverstroken) of van vroegere trein- en tramverbindingen (voormalige beddingen). Als trage wegen verdwijnen, gaat dus ook een deel van ons "collectief geheugen" verloren.

Belang voor natuur

Trage wegen zijn, zeker in Vlaanderen, ook van belang voor natuurontwikkeling. In het dichtbebouwde Vlaanderen zijn de nog overblijvende natuurgebieden klein en sterk versnipperd. Trage wegen zorgen voor een ecologische verbinding tussen natuurgebieden, waardoor tal van planten en dieren zich kunnen verspreiden over een groter gebied. Daarnaast zijn trage wegen een specifiek biotoop voor verschillende planten en insecten. Holle wegen nemen hierbij een specifieke plaats in door hun hoge ecologische en landschappelijke waarde.

BETER JURIDISCH STATUUT GEVRAAGD

De wet van 10 april 1841 regelt tot vandaag de erkenning en het beheer van buurtwegen. Hoewel dit zeker geen slechte wet is, zijn de "Atlassen van de Buurtwegen" die op basis hiervan werden opgemaakt echter hopeloos verouderd en achterhaald. Ook de bescherming die een buurtweg krijgt op basis van deze wet uit de 19de eeuw is beperkt. Een nieuw en duidelijk juridisch statuut voor trage wegen is dan ook noodzakelijk. Daarom zijn we alvast verheugd dat momenteel een nieuw Vlaams decreet voor buurtwegen wordt uitgewerkt door Jos Bex, Vlaams Parlementslid van Spirit.

In dit ontwerp decreet stelt Jos Bex onder meer voor om de regeling in verband met verjaring om te draaien. Volgens de huidige regeling kunnen trage wegen in privaat bezit terecht komen door verjaring. Als een trage weg gedurende dertig jaar niet gebruikt wordt, wordt de weg eigendom van aanpalende eigenaars. Omdat van deze regeling nogal veel misbruik wordt gemaakt om trage wegen op te heffen, stelt Jos Bex voor dat een trage weg pas privaat eigendom kan worden als de overheid daartoe een expliciete beslissing neemt. Deze beslissing moet voorafgegaan worden door een openbaar onderzoek en een advies van de gemeentelijke commissie voor ruimtelijke ordening. Daarnaast bevat het voorstel maatregelen in verband met een duidelijke en uniforme signalisatie, subsidiemogelijkheden voor onderhoud en tenslotte maatregelen voor een beter toezicht en kordatere sancties bij het illegaal afsluiten van trage wegen. Het ontwerp decreet wordt normaal in het najaar ingediend in het Vlaams parlement.

Het feit dat er nu geen duidelijk juridisch statuut is voor buurtwegen, wil echter niet zeggen dat bijvoorbeeld een gemeentebestuur machteloos staat. Zo kan een gemeente de functies van verschillende trage wegen op haar grondgebied vastleggen in het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan of kan de gemeente een gemeentelijke stedenbouwkundige verordening opmaken om kerk- en voetwegels te beschermen. Ook kan de gemeente een globaal buurtwegenplan uitwerken en voorwaarden vastleggen voor gebruik, onderhoud,... Daarnaast kan een gemeente ook steeds optreden tegen het wederrechtelijk afsluiten van een trage weg door een aanpalende eigenaar. Helaas ontbreekt hiervoor vaak de politieke wil.

Trage wegen kunnen vooreerst gebruikt worden als wandel-, fiets- of ruiterspad en zijn daarom vandaag reeds ingeschakeld in wandel- en fietsroutes.

Tot slot kunnen trage wegen gebruikt worden als veilige verbindingen voor zachte weggebruikers. Ze kunnen, zeker voor korte afstanden, een alternatieve en verkeersveilige route bieden voor bijvoorbeeld schoolgaande kinderen. Heel wat trage wegen maken een verbinding tussen en naar dorpskernen. Ook in een stad kunnen bijvoorbeeld jaagpaden naast waterlopen een veilige verbinding garanderen voor de zwakke weggebruiker.

Trage Wegen vzw

Om de verdere verdwijning van trage wegen tegen te gaan en te ijveren voor een betere bescherming en een beter beheer van veldwegen, kerkwegels en jaagpaden, hebben verschillende verenigingen de vzw Trage Wegen opgericht. Bedoeling is vooreerst om het teloorgaan van trage wegen ruim onder de aandacht van het grote publiek te brengen en te wijzen op de talloze mogelijkheden en voordelen die trage wegen bieden. De vzw streeft dan ook naar een multifunctioneel gebruik van trage wegen in Vlaanderen: voor recreatieve doeleinden, natuurontwikkeling, veilige verbindingsweg, ... Dat wil zij onder meer doen door trage wegen te inventariseren, sensibiliserende acties op poten te zetten, beleidsvoorstellen uit te werken, ...

Verenigingen die de nieuwe vzw mee hebben opgericht zijn onder meer Natuurfonds Westland (de initiatiefnemer), Bond Beter Leefmilieu, Natuurpunt, Vakantiegenoegens, Plattelandsontwikkeling, Grote Routepaden, de Vlaamse Wandel- en Joggingliga, Regionale Landschappen, Vereniging voor Bos in Vlaanderen, Langzaam Verkeer, de voetgangersbeweging, verschillende lokale werkgroepen, ... Het gaat dus om een ruim scala aan verenigingen uit verschillende sectoren. Door de krachten te bundelen hopen we alvast om verschillende overheden (gemeentebesturen, provincies, het Vlaams Gewest) warm te maken voor een betere bescherming en een beter beheer van trage wegen.

©Vlaanderen Vakantieland

Lid worden?

Een vereniging kan uiteraard niet bestaan zonder leden. Daarom willen we een warme oproep lanceren om lid te worden van de vzw Trage Wegen. Elk lid ontvangt per mail de tweemaandelijks nieuwsbrief en wordt op de hoogte gehouden van de activiteiten.

Wil u lid worden? Particulieren betalen jaarlijks 10 euro lidgeld en zijn dan automatisch lid. Verenigingen die lid willen worden, moeten eerst een brief sturen naar de Raad van Beheer om toe te treden tot de Algemene Vergadering. Vervolgens kan het lidgeld betaald worden. Lokale verenigingen (met een werking in minder dan drie gemeenten) betalen 25 euro lidgeld, voor regionale verenigingen (actief in meer dan drie gemeenten) bedraagt het lidgeld 50 euro en gewestelijke verenigingen (actief in gans Vlaanderen) betalen 150 euro lidgeld.

U kan lid worden door het lidgeld te storten op het rek-nr. 001-3773475-57 met vermelding "lidgeld Trage Wegen". U ontvangt dan een lidkaart en de tweemaandelijks nieuwsbrief. Nu doen!

VOETWEG NR. 24 IN LEBBEKE

In Vlaanderen zijn verschillende gemeentelijke werkgroepen of burgercomités actief rond de problematiek van buurtwegen in hun gemeente. Eén van de vele voorbeelden daarvan is de buurtwegenwerkgroep van Lebbeke in Oost-Vlaanderen. Deze werkgroep inventariseert de trage wegen in de gemeente en spoort de knelpunten op het terrein op. Uit hun onderzoek (o.m. rond voetweg nr. 24 in de vallei van de Dender te Denderbelle) is gebleken dat tal van buurtwegen, voetwegels, kerkwegen, jaagpaden, ... zijn verdwenen, werden afgesloten of niet worden onderhouden.

Dat is een spijtige zaak. Veldwegen en kerkwegels zijn immers ideaal voor wandelaars of fietsers die op een rustige manier van het landschap en de natuur willen genieten. Voetweg nr. 24 in Lebbeke is hier een prima voorbeeld van: een volledige heropening van voetweg nr. 24 biedt de mogelijkheid om een mooi wandelparcours te realiseren in de natuurgebieden Bellebroek en Dendermeersen. Dit parcours kan vervolgens aansluiten op het natuurleerpad in Wieze. Op die manier kan een interessant wandelpad worden uitgestippeld langs verschillende natuurgebieden in de gemeente. Door een juist beheer (aanplant van hagen of houtkanten, ...) kan de herwaardering van deze trage weg bovendien zorgen voor een betere ecologische verbinding tussen de natuurgebieden, waardoor tal van planten en dieren zich beter kunnen verspreiden over een groter gebied.

Helaas is voetweg nr. 24 op verschillende plaatsen (onrechtmatig) afgesloten of verdwenen. Op meerdere plaatsen staan borden met "verboden toegang" of "private weg". Nochtans gaat het om buurtwegen die volgens de wet publiek toegankelijk moeten zijn en niet mogen afgesloten worden. Het enige wat de buurtwegenwerkgroep dan ook vraagt is dat de wetgeving zou worden gerespecteerd en de buurtwegen opnieuw worden opengesteld voor het publiek. We hopen dan ook dat het gemeentebestuur van Lebbeke het werk van de buurtwegenwerkgroep als vertrekbasis zal gebruiken om te komen tot een herwaardering van de buurtwegen in de gemeente.

©Vlaanderen Vakantieland

Trage wegen zijn getuigen van vroegere verbindingen naar en tussen dorpskernen (kerkwegels), van vroegere doorgangen voor landbouwers ("karrensporen"). Sommige gaan terug tot de Romeinse tijd.

EEN EIGEN HUIS, EEN PLEK ONDER DE ZON

Een eigen huis met tuin is voor veel Vlamingen op zoek naar een woning, nog steeds de eerste keuze. Hoe het ook anders kan dan de stereotiepe verkavelingen, wordt aangegeven in het voorbeeldenboek 'Dichter Wonen'. Aan de hand van enkele criteria zoals: woningdichtheid, woonkwaliteit, inpassing in de bestaande omgeving en aanleg van de openbare ruimte, worden een vijftigtal woonprojecten voorgesteld die op een creatieve manier omspringen met een beperkte ruimte. Het centrale thema is verdichting. De beschikbare ruimte in Vlaanderen wordt steeds schaarser. Zuiniger omspringen met ruimte door verdichting van woonzones in stedelijke gebieden en kernen in het buitengebied, is een van de aanbevelingen in het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen. Natuur en landschap in het buitengebied blijven gevrijwaard. De verschillende functies, wonen, werken, recreatie... worden gebundeld wat leidt tot een efficiëntere organisatie. Naast enkele knelpunten zoals de complexiteit en de hogere kost van het bouwen in een stedelijke omgeving, vergt het vooral een mentaliteitswijziging om het verdicht wonen algemeen bijval te doen vinden. De projecten voorgesteld in het voorbeeldenboek kunnen daar alleszins toe bijdragen. Ze tonen hoe privacy, parkeerplaats, groene ruimte en esthetiek, kortom kwalitatief goede woningen, perfect mogelijk zijn binnen een beperkte ruimte en een dicht bebouwde omgeving. De projecten werden, naargelang het type, onderverdeeld in zes categorieën. Handige icoontjes, waarvan de legende op de uitvouwbare flap, tonen aan voor welke elementen het geselecteerd project interessant of belangrijk is. Een fiche bundelt de praktische informatie. Een bondige omschrijving en evaluatie begeleidt het uitgebreide illustratiemateriaal.

Dichter Wonen. Voorbeeldenboek. Brussel: Administratie Ruimtelijke Ordening, Huisvesting en Monumenten en Landschappen, 2002. 205 p., ill.

Voor meer informatie over dit boek kan u terecht bij het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Ruimtelijke Planning. Tel. 02.553.83.85, ruimtelijke.planning@lin.vlaanderen.be

MEESTERLIJK COMPOSTEREN

Auteur Ivo Pauwels is met deze uitgave niet aan zijn eerste groenboek toe. De ervaringen van de auteur aangevuld met de ervaringen van een honderdtal compostmeesters en de kennis van Vlaco, maken van dit handige boekje een zeer waardevolle bron van informatie voor al wie vragen heeft over het composteringsproces. De auteur geeft antwoord op maar liefst 183 vragen. De eerste vragen handelen echter niet over het compostvat en de wormenbak maar bieden inzicht in de ecologische kringloop en hoe afval kan voorkomen worden.

De directe stijl maakt het boekje aangenaam om lezen en de vraag-antwoord vorm is zeker niet storend. Wie iets wil opzoeken over een specifiek probleem, vindt snel de gepaste informatie. Zeker een aanrader voor wie met composteren wil starten. Wie al een compostvat heeft, krijgt zin om zijn hoofd erin te steken en het broeierig leven in het vat eens van dichtbij te bekijken.

Ivo Pauwels. 101 compostvragen. Praktische antwoorden voor compostmeesters en hobbytuiniers.

Tielt: Lannoo, 2002. 199 p.

ISBN: 90-209-4797-4

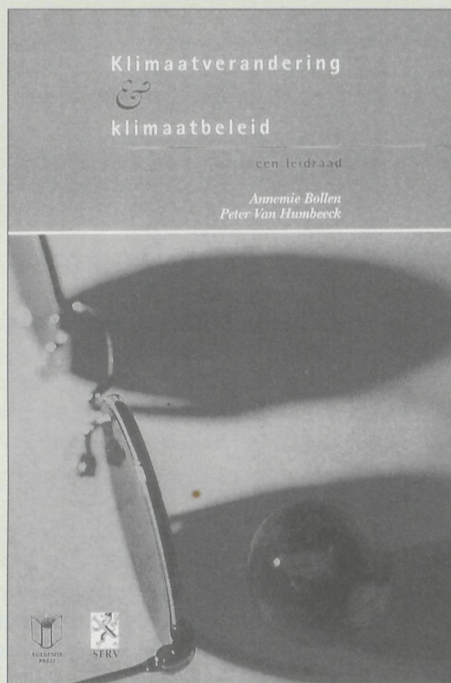
Prijs: 12,50 Euro. Beschikbaar in de boekhandel

DE GROENE VAKANTIEGIDS

Wie nog volop bezig is met het plannen van een vakantie, kan inspiratie opdoen in één van de groene vakantieguides van Eceat (European Centre For Eco Agro Tourism). Een tiental jaar geleden startte Eceat met een gids over verblijven in Polen, Tsjechië en Hongarije. Ondertussen heeft de organisatie coördinatoren in 13 Europese landen. Deze plaatselijke medewerkers maken de selecties voor

De milieubibliotheek van BBL

De milieubibliotheek van Bond Beter Leefmilieu is open elke maandag en dinsdag van 9u30 tot 12u30 en van 13u30 tot 16u30. Bezoekers maken best eerst een afspraak. We bieden je 19.000 boeken en 300 tijdschriften ter inzage aan, naast gratis brochures over een hele reeks thema's. Uitleen kan niet, kopiëren wel. Schriftelijke en telefonische aanvragen en e-mail worden zo snel mogelijk beantwoord. Meer info bij Lieve Vandeneede op tel: 02.282.17.38, fax: 02.230.53.89, e-mail: milieu.bibliotheek@bbly.be, via onze website <http://www.bondbeterleefmilieu.be> kan je ons bibliotheekbestand raadplegen. De BBL-bib maakt deel uit van het Felnet-consortium. Zie www.felnet.be.

de gidsen en organiseren trainingen voor landbouwers over hoe toerisme en biologisch boeren kunnen gecombineerd worden. Toerisme en recreatie bevorderen, die het landschap en de natuur niet aantasten maar juist bijdragen tot het behoud van het natuurlijk erfgoed, is het doel. Via de groene vakantieguides informeert Eceat de vakantieganger over vakantieverblijven die een meerwaarde hebben omwille van hun milieuvriendelijke accommodatie. Dikwijls gaat het om gîtes of kamers op boerderijen waar toerisme een nevenactiviteit is. Maar ook kleine pensions en kampeertreinen maken deel uit van het aanbod. De gidsen worden tweejaarlijks herzien. Zo werd ook de Groene gids voor de Benelux onlangs herwerkt en aangevuld met nieuwe adressen. De gids is handig in gebruik. Pictogrammen geven informatie over de aard van de accommodatie en de mogelijkheden. De beschrijvingen van de verblijfplaatsen worden afgewisseld met nieuwtjes over biologische voeding en andere wetenswaardigheden. De gids sluit af met een laatste hoofdstuk over ecologische attracties en excursies.

In Vlaanderen werkt Eceat samen met Velt (Vereniging voor Ecologische Leef- en Teeltwijze, www.velt.be). De gidsen zijn ook beschikbaar in de boekhandel of kunnen besteld worden bij Oost-West Centrum (03.230.13.82).

De Groene Vakantieguides Benelux. Amsterdam: Eceat, 2001. 220 p., ill.

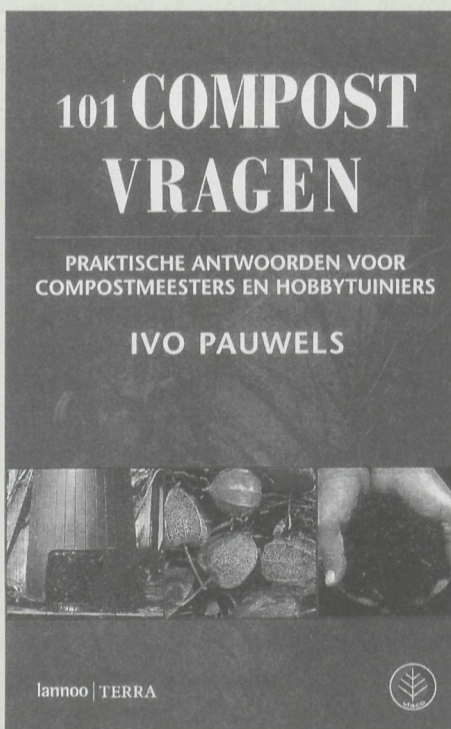
Supplement De Groene Vakantieguides Benelux. Amsterdam: Eceat, 2002. 55 p., ill.

Prijs: 9,75 Euro

Meer info: www.eceat.nl

KLIMAATVERANDERING & KLIMAATBELEID

De klimaatproblematiek staat hoog op de agenda van de Verenigde Naties en Europa. Om de Kyoto-norm te halen is er een serieuze koerswijziging nodig. Het probleem is echter complex. Over heel wat oorzaak- en gevolg mechanismen tast men nog in het duister en effecten worden pas duidelijk op lange termijn. Om efficiënte maatregelen te treffen en een zinrijg debat aan te gaan, zijn informatie en kennis over het onderwerp absoluut onontbeerlijk. Dit is het uitgangspunt van Annemie Bollen en Peter Van Humbeeck. Hoe kan de Kyoto-norm gehaald worden? Hoe kan het huidige beleid geëvalueerd worden en wat zijn de alternatieven? De auteurs willen inzicht bieden in de problemen en mogelijke maatregelen om zo bij te dragen tot een beter beleid. Het boek bevat vier grote delen. Een eerste deel behandelt de klimaatverandering. De milieuverstoringsketen dient als basis en de voor- en nadelen van mogelijke maatregelen die inspelen op de verschillende schakels van de keten, worden toegelicht. Het beleid om de uitstoot van broeikasgassen te beperken, is het onderwerp van het tweede deel. Met het Kyoto-protocol als scharnierpunt en de nadruk op het internationaal beleid, geven de auteurs een overzicht van de belangrijkste onderhandelingen en ontwikkelingen. Literatuurstudie en de discussies tijdens de door de Serv georganiseerde klimaatdebatten, leverden de informatie voor het deel over de kernvragen in het klimaatdebat. Het verdelingsvraagstuk, de keuze van de maatregelen, de emissiehandel, en andere vragen die de inzet vormen van de klimaatdebatten, komen aan bod. De auteurs eindigen met een overzicht van de beschikbare kwalitatieve informatie over milieu- en sociaal-economische gevolgen van het klimaatbeleid. Ze beklemtonen dat ondanks de tekortkomingen, kwantitatieve informatie belangrijk is bij het bepalen van een efficiënt klimaatbeleid en pleiten voor een goede samenwerking tussen beleid en weten-

schap. Bijlagen over de regelgeving, het VN klimaatverdrag en het Kyoto-protocol, vervolledigen het geheel. Het boek is vlot geschreven en bevat tal van tabellen en schema's die de tekst aanvullen of verduidelijken. Achteraan ook een uitgebreide bibliografie, index en verklarende woordenlijst. De ondertitel werd goed gekozen. Met de wereldtop in Johannesburg voor de deur, biedt het boek een prima leidraad om inzicht te verwerven in het klimaatdebat en de te overwinnen moeilijkheden.

Annemie Bollen en Peter Van Humbeeck. *Klimaatverandering & klimaatbeleid: een leidraad*. Gent: Academia Press, 2002. 470 p., Tab.

ISBN: 90-382-0348-9

Prijs: 25 Euro. Beschikbaar in de boekhandel of te bestellen bij Academia Press (tel. 09.233.80.88, www.academiapress.be)

TECHNOLOGIE OM DE WERELD TE CONSERVEREN

Natuur & Techniek bracht onlangs, in de reeks Wetenschappelijke Bibliotheek, het boek 'Duurzame Technologie: ontwikkeling van een houdbare wereld' uit. Aan de hand van enkele vernieuwende projecten op gebied van technologie, illustreert de auteur hoe we de evolutie naar een duurzame samenleving gestalte kunnen geven. De formule: milieubelasting = bevolkingsomvang x welvaart x de efficiëntie waarmee we omgaan met natuurlijke hulpbronnen, vormt het uitgangspunt van zijn uiteenzetting. Aangezien de bevolkingsomvang enkel toeneemt en het verminderen van de welvaart niet echt aantrekkelijk lijkt, is het vooral de laatste factor die onze aandacht verdient. Om de natuurlijke hulpbronnen te ontzien en veilig te stellen voor de volgende generaties, is er een vernieuwing nodig die de huidige benaderingen bij het verbeteren van de milieu-efficiëntie, ver overtreft en die inspeelt op de structuur van onze samenleving. In die zin spreekt de auteur over transitie van de ene naar de andere samenleving. Een transitie kan, zoals ook in het verleden, tot stand gebracht worden door technologische vernieuwing. Belangrijk is de wisselwerking tussen technologische innovaties en veranderingen van culturele en sociale structuren. De auteur licht toe hoe het Nederlands Onderzoeksprogramma Duurzame Technologische Ontwikkelingen (DTO), door interactie met alle betrokkenen, op een succesvolle manier inspeelt op de nood aan veranderingen.

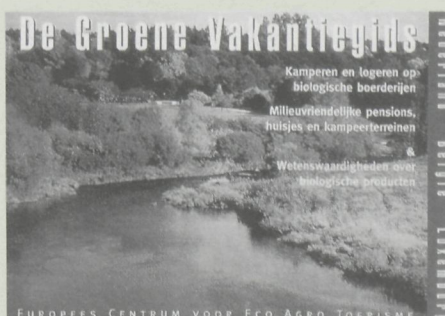
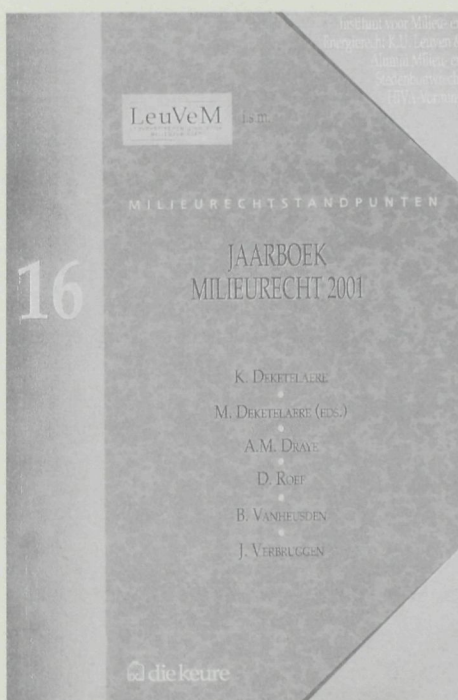
Met de bespreking van de DTO-aanpak, wordt het inleidende hoofdstuk afgesloten en start het overzicht van de initiatieven op gebied van duurzame technologie.

Het eerste thema is 'duurzaam voeden'. Overbemesting, gebruik van pesticiden en andere milieukosten die gepaard gaan met intensieve landbouw in de Westerse landen, zijn volgens de auteur niet echt het probleem. De uitdaging ligt in het vinden van een duurzame landbouw in de landen die geteisterd worden door voedseltekorten. Joost van Kasteren meent dat juist kunstmest, bestrijdingsmiddelen en gentechnologie daar kunnen bijdragen tot een duurzame oplossing. De technologische vernieuwingen die aan bod komen, betreffen een geïntegreerd boerenbedrijf met nadruk op de ecotechnologische aanpak, een varkenshouderij waarbij de warmte van de dieren wordt gebruikt voor het verwarmen van de stal en het drogen van de mest. Tot slot volgt een project in het kader van Profetas (Protein Foods, Environment, Technology And Society) waarbij wordt nagegaan hoe het eiwit uit erwten kan dienen als basis voor vleesvervangende producten.

Als het over wonen gaat, pleit de auteur voor de oudere invulling van het begrip 'duurzaam' als 'lang meegaan'. Echte milieuwinst wordt pas bekomen door te stoppen met slopen. Alleen vernieuwen wat echt noodzakelijk is en bij nieuwbouw vooral rekening houden met de levensduur van het gebouw, is de boodschap. Niet alleen de

DUURZAME TECHNOLOGIE
Ontwikkeling van een houdbare wereld

JOOST VAN KASTEREN

Tekst: Lieve Vandeneede

materiaalkeuze is hierbij van belang. Een mooi ogend gebouw waarbij de indeling met minimale ingrepen aangepast kan worden naargelang de functie, zal langer meegaan. Niettemin is het eerst voorgestelde project 'het recyclebare kantoor', een kantoor dat na twintig jaar volledig verdwenen is en waarbij al het materiaal volledig gerecycled wordt. Vooral op Nederland van toepassing zijn de projecten in verband met het wonen aan en op het water. Vernieuwende technologische projecten met betrekking tot de andere thema's: mobiliteit, industrie, water, energie en economie, volgen.

De auteur laat geregeld de initiatiefnemers zelf aan het woord en de nieuwe technologieën werken inspirerend. Een vijftal interviews met mensen uit het vak, vormen een aanvulling op zijn standpunt. Minder is, dat alternatieven bij de voorgestelde technologieën nauwelijks aan bod komen. De auteur verwijst regelmatig naar factor 20, waarmee de milieudruk tegen 2050 moet teruggedrongen worden, om het effect van een aantal maatregelen als waarloosbaar te beschouwen. Zo wordt het Nationaal Dubo-pakket te licht bevonden en de principes van biologische landbouw, achterhaald. 'Duurzame technologie' biedt dus niet alleen een overzicht van inspirerende technologische ontwikkelingen maar ook heel wat stof tot discussie.

Joost van Kasteren. *Duurzame technologie: ontwikkeling van een houdbare wereld. Deel 73 van de Wetenschappelijke Bibliotheek*. Amsterdam: Natuur & Techniek, 2002. 240 p., ill.

ISBN: 90-76988-02-1

JAARBOEK MILIEURECHT

Naar aloude gewoonte brengt uitgever Die Keure binnen de reeks 'Milieurechtstandpunten' het Jaarboek Milieurecht uit. Het boek, samengesteld in samenwerking met de Leuvense Vereniging voor Milieujuristen, geeft een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen die zich het afgelopen jaar hebben voorgedaan. Het bevat de bijdragen van juristen en docenten die werken rond milieurecht. De eerste bijdrage behandelt de wijzigingen binnen Vlare I en Vlare II. Een bondige beschrijving van de wijziging wordt telkens voorafgegaan door een korte situering. De bijdrage van J. Verbruggen over het Seveso-akkoord is uitgebreider. Verbruggen geeft een overzicht van het samenwerkingsakkoord vanaf het ontstaan tot aan de aanzet van de wijziging van Seveso II. De algemene beginselen van preventie, voorzorg en herstel worden toegelicht en gevolgd door een overzicht van de wetgevendende bronnen. Verwijzend naar de rampen in Enschede en Toulouse, meent de auteur dat Seveso II nog niet in staat is om zware ongevallen te vermijden. Hoe het huidige milieustrafrecht kan aangepast worden conform de Conventie van de Raad van Europa van 1998 en de Richtlijn van de Europese Commissie (13 maart 2001) inzake milieubescherming door het strafrecht, maken deel uit van de bijdrage van D. Roef. Vervolgens bespreekt B. Vanheusden de ontwikkelingen met betrekking tot bodemsanering. Hij belicht de historische achtergrond van de brownfields, bespreekt de belangrijkste wijzigingen in het Vlarebo en geeft enkele kritische bedenkingen.

Een laatste thema van het jaarboek behandelt de complexe regelgeving inzake zonevreemdheid. A.M. Draye ziet een speciale taak weggelegd voor de lokale besturen die via hun structuurplan een grote verantwoordelijkheid dragen tot het vinden van duurzame oplossingen voor zonevreemde gebouwen.

M. Deketelaere, K. Deketelaere, J. Verbruggen, D. Roef, B. Vanheusden, A.M. Draye. *Jaarboek milieurecht 2001. Milieurechtstandpunten 16*. Brugge: die Keure, 2002. 219 p.

ISBN: 90-5751-654-4 - Prijs: 69 Euro. Beschikbaar in de boekhandel of te bestellen bij die Keure, tel. 050/47.12.72, juridische.uitgaven@diekeure.be.

22-25 oktober 2002 10.00-18.00

Vakbeurs voor milieu, energie en arbeidsveiligheid

Kom naar Ifest...

- de grootste en meest complete milieubeurs in de Benelux.
- de innovaties liggen er voor het grijpen.
- leer alles over het AEP thema.
- breid uw netwerk uit met nuttige nationale- en internationale contacten.
- voor boeiende seminars, presentaties en milieudebatten.

U hebt er wat aan!

Ontdek het laatste nieuws over de beurs,
de deelnemende exposanten en het volledige programma op www.ifest.be

Voor meer informatie fax onderstaande antwoordstrook naar +32(0)9 241 94 95

Informatiefolder met reductiekaart: ☐

Uitgebreide lezingenfolder: ☐

Naam: Voornaam:

Firma:

Straat: Nr.:

Postcode: Stad: Land:

Tel.: Fax:

e-mail:

BBL

Meer info? Tel. +32(0)70/233 153 - ifest@flandersexpo.be - Flanders Expo, Maaltekouter 1, 9051 Gent, België

www.ifest.be